Влада — Радам!

ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради України ◆ № 167 ◆ Четвер, 29 серпня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

У СОРОЧИНЦЯХ НА ЯРМАРКУ

Тисяча вісімсот якогось там року... «Ранком холодним повіяло над Сорочинцями, що прокидались від сну. Ярмарок загомонів. Вівці замекали, коні заіржали, гелготіння гусей змішувалось із верещанням перекупок, залунало знову по всьому табору...», — так описав Микола Гоголь один з гарячих днів.

Вірите чи ні, а в неділю 25 серпня 1991 року все було так само. Як тільки сонце зійшло над землею, всі навколишні шляхи-дороги закипіли людьми, ожив, заспівав у тисячоголосім морі Жабокрицький майдан. І яких тільки дійств не було!..

(Закінчення на 9-й сторінці).

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЯ Л. М. КРАВЧУКА

У Києві 27 серпня відбулася прес-конференція Голови Верховної Ради України Л. М. Кравчука. Вона була присвячена підсумкам позачергової сесії Верховної Ради України, проблемам політичної обстановки. Звіт про прес-конференцію буде опубліковано в наступному номері газети.

ДЕПУТАТИ ПОРОЗУМІЛИСЯ

Як повідомив член Президії Верховної Ради України Володимир Яворівський, результатом кількагодинної зустрічі з російською депутацією стало рішення створити тимчасову депутатську комісію для вирішення політичних, економічних, військових і майнових питань. Проводитимуться ці переговори максимально гласно, щоб у жодної з республік не виникло підозри, що «дві найбільші республіки колишнього СРСР можуть домовитися за їхніми спинами».

Російська делегація повідомила також, що заява прес-секретаря Президента Росії — це ще не точка зору російських демократів, російського парламенту і навіть не керівництва Росії. А Анатолій Собчак сказав про зустріч у Києві: «Нормальна зустріч, настрій діловий».

За підсумками зустрічі буде підготовлена спільна заява.

Володимир СКАЧКО.

Василь ТУГЛУК.

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

ДО ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, РУХІВ, ОРГАНІЗАЦІЙ РЕСПУБЛІКИ

24 серпня 1991 року сталася подія надзвичайної історичної ваги — Україна проголошена незалежною демократичною державою. Сподіваємося, що цей важливий акт, який має бути затверджений волею всього народу України, сприятиме згуртуванню нашого суспільства на шляху захисту демократичних завоювань, наповнення проголошеного суверенітету дійовим змістом, побудові дійсно правової держави, яка захищатиме насамперед загальнолюдські цінності, інтереси кожної людини.

Проте ситуація, яка склалася в умовах винятково тяжкого економічного стану Української держави та неузгодженої діяльності наявних політичних сил, характеризується великою складністю і неоднозначністю. Як відомо, аналогічні ситуації в історії України вже були під час Хмельниччини, в 1917—20 роках, коли державність України була втрачена через відсутність єдності українського народу, ворожу непримиримість між окремими його верствами, нестачею досвіду державності.

За цих умов доля України залежатиме від узгодженої позиції різних демократичних сил. У зв'язку з цим Президія Верховної Ради України, прагнучи до згуртування і консолідації прогресивних сил, звертається до всіх політичних партій, громадських рухів, об'єднань та організацій, які відчувають високу відповідальність за майбутнє нашої держави, із закликом об'єднати свої зусилля на шляху розбудови незалежної суверенної України, укласти з цією метою спільну угоду, яка стала б гарантом громадянської злагоди.

Голова Верховної Ради України Л. КРАВЧУК

м. Київ
28 серпня 1991 року

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

ПРО СТВОРЕННЯ ТИМЧАСОВОЇ КОМІСІЇ ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ, ОРГАНІВ ВЛАДИ, УПРАВЛІННЯ, ОБ'ЄДНАНЬ І ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗВ'ЯЗКУ З ДЕРЖАВНИМ ПЕРЕВОРОТОМ 19—21 СЕРПНЯ 1991 РОКУ

Президія Верховної Ради України **постановляє:**

1. Утворити Тимчасову комісію Президії Верховної Ради України для перевірки діяльності на території України посадових осіб, органів влади, управління, громадських об'єднань та організацій у зв'язку з державним переворотом (склад комісії додається).

2. Верховній Раді Кримської АРСР, обласним, міським, районним Радам народних депутатів утворити аналогічні комісії на місцях.

Контроль за їх утворенням та діяльністю покласти на Тимчасову комісію Президії Верховної Ради України.

3. Вимоги комісії про надання службовими особами необхідних пояснень та відповідних документів є обов'язковими та підлягають неухильному виконанню.

4. На період роботи комісії Секретаріат Верховної Ради України забезпечує її приміщенням, охороною, транспортом, технікою та апаратом для допоміжних робіт.

5. Органи Прокуратури, МВС України та КДБ України сприяють комісії у її роботі.

6. Про наслідки своєї роботи комісія має періодично доповідати Президії Верховної Ради України.

7. Контроль за роботою комісії покласти на Голову Верховної Ради України.

Голова Верховної Ради України Л. КРАВЧУК

м. Київ
26 серпня 1991 року.
№1439—XII

СКЛАД

ТИМЧАСОВОЇ КОМІСІЇ ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ, ОРГАНІВ ВЛАДИ, УПРАВЛІННЯ, ОБ'ЄДНАНЬ І ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗВ'ЯЗКУ З ДЕРЖАВНИМ ПЕРЕВОРОТОМ 19—21 СЕРПНЯ 1991 РОКУ

1. БОГАТИРЬОВА Раїса Василівна — народний депутат України
2. БОЙКО Іван Григорович — народний депутат України
3. ВАЛЕНЯ Іван Юрійович — народний депутат України
4. ВИНОГРАДСЬКИЙ Максим Павлович — народний депутат України
5. ГАЙСІНСЬКИЙ Юрій Олександрович — народний депутат України
6. ГОЛУБЕЦЬ Михайло Андрійович — народний депутат України
7. ДЕМИДОВ Григорій Вікторович — народний депутат України
8. ЄРШОВ Аркадій Петрович — народний депутат України
9. ЄЩЕНКО Валентина Миколаївна — народний депутат України
10. ЗБІТНЄВ Юрій Іванович — народний депутат України
11. КОЗІН Едуард Геннадійович — народний депутат Союзу РСР
12. КОСТЕНКО Юрій Іванович — народний депутат України
13. ПІСКУН Олександр Іванович — народний депутат України
14. РОМАНЧУК Володимир Миколайович — народний депутат України
15. САЛІЙ Іван Миколайович — народний депутат України
16. СКОРИК Лариса Павлівна — народний депутат України
17. СЛОБОДЕНЮК Володимир Микитович — народний депутат України
18. СМЕТАНІН Володимир Ілліч — народний депутат України
19. ЧЕРЕПОВИЧ Володимир Анатолійович — народний депутат Союзу РСР
20. ШИШКІН Віктор Іванович — народний депутат України
21. ШКАРБАН Микола Іванович — народний депутат України

У жовтні 1990 року народний депутат України Степан Хмара підготував цей проект постанови республіканського парламенту. Ще не було ганебного фарсу з ув'язненням, ще друкований орган ЦК КПУ «Правда Украины» обливала брудом національно-визвольний та демократичний рух на Україні, ще здавалася монолітною і непорушною «розум, честь і совість нашої епохи», а Хмара розумів, що про ніяку свободу, демократію, незалежність не може бути й мови, доки існує страхітливе породження тоталітаризму — КПРС.

Проект

ПОСТАНОВА Верховної Ради України

ПРО РОЗПУСК КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ

Враховуючи, що КПУ — філія КПРС в Україні — від початку створення і впродовж всього свого існування проводила і продовжує проводити політику, ворожу інтересам українського народу:

— виступала як колаборантська організація на стороні агресора — більшовицької Росії, брала активну участь у ліквідації демократичної української держави — Української Народної Республіки;

— проводила політику етноциду супроти українського народу: була організатором червоного терору, смертоносного голодомору 1932—1933 років, постійних переслідувань і нищення української інтелігенції та культурних надбань українського народу, які кваліфікуються як злочини проти людства;

— була і залишається провідником імперської політики та організатором репресивного комуністичного режиму в Україні;

— КПРС—КПУ, захопивши і утримуючи владу за допомогою насильства, допровадили наше суспільство до глибокої кризи, поставивши його на грань катастрофи;

— підпорядкувавши собі всі державні структури, застосовуючи протиправні і антигуманні засоби державно-політичного керівництва, шляхом жорстокої експлуатації народу, КПРС—КПУ зосередила у своїх руках величезні багатства;

— використовуючи панівне становище і недемократичні засоби КПРС—КПУ забезпечила собі на виборах більшість у Радах на переважній частині території України;

— КПУ, залишаючись складовою частиною антидемократичної імперської організації — КПРС — є головною перешкодою на шляху побудови незалежної демократичної Української Держави і виходу нашого суспільства з кризи;

— КПРС—КПУ несе головну відповідальність за всі злочини, заподіяні народові України протягом 70 років;

— залишаючись недемократичною державно-політичною організацією, підпорядкованою і керованою імперським центром, КПУ служить імперським інтересам і займається шкідливою для народу України діяльністю.

Верховна Рада УРСР **постановляє:**

1. Розпустити філію КПРС — Комуністичну партію України;

2. Все майно КПРС—КПУ на території України націоналізувати. Зобов'язати Ради використовувати націоналізоване майно для потреб народу;

3. Всіх членів КПРС позбавити права займати керівні посади в державних установах, в тому числі у Радах всіх рівнів, якщо вони на день ухвалення даної Постанови залишалися членами КПРС;

4. Заборонити створення і діяльність на території України політичних організацій, якщо їх керівні центри знаходяться поза межами України;

5. Забезпечення виконання Постанови покладається на Ради народних депутатів і правоохоронні органи;

6. Постанова вступає в силу з моменту її ухвалення.

Проект підготував народний депутат України С. Хмара.

Жовтень 1990 р.

ГОЛОС України

Засновник — Верховна Рада України

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
УРСР, 252047
Київ, вул. Нестерова, 4

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:

Приймальня — 446-92-11

Відповідальний секретар — 446-72-63

Завідуючий корсіткою 441-84-42, 224-72-54 (телефакс).

ВІДДІЛИ:
парламентський — 441-84-52, 441-85-64,
листів — 441-82-05, 441-29-61,
економіки — 441-88-07,
аграрний — 441-86-18,
міжнародний — 446-91-20,
охорони здоров'я — 441-88-06,
соціальних питань — 441-88-05,
екології — 441-88-59,
культури — 441-86-44,
спорту — 441-88-08,
інформаційний — 446-61-13, 441-86-20,
історії України — 441-88-62,
військових питань — 441-88-52,
реклами — 441-89-44,
бухгалтерія — 441-84-00.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Індекс 60955

Тираж 155.000

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок на 8 сторінках у середу, четвер, п'ятницю та суботу — на 16 сторінках.

СТАБІЛІЗУВАТИ ПОЛІТИЧНУ СИТУАЦІЮ

ПІСЛЯ ПЕРЕРВИ

Голова. Я запрошую всіх народних депутатів до залу. Я прошу зайняти місця, бо зараз треба буде голосувати. Важливо, щоб у залі був відповідний кворум.

О. Мороз. Ми працювали над цим пунктом — дуже важливим і непростим. І пропонуємо доповнити 5-й пункт нашої постанови, де підкреслено необхідність департизації прокуратури та інших правоохоронних органів, такими словами: «Провести департизацію всіх державних установ і структур та республіканського радіо і телебачення. Питання про функціонування партійних організацій на виробництві вирішують самі трудові колективи».

Голова. Нормально. Я вважаю, що це дуже правильне формулювання. Ставлю на голосування. Прошу проголосувати.

«За» — 321. Рішення приймається.

Тепер я прошу проголосувати за ту постанову, за яку ми вже голосували, в цілому.

«За» — 270. Приймається.

Тепер ще одне. Ми говорили про те, щоб надати Голові Верховної Ради до обрання Президента додаткові повноваження.

Депутат, не представився. Шановні колеги, вважаю, що питання департизації слід розглянути в місячний строк і доповнити цим рішенням запропонований пункт. Інакше це питання повисне в повітрі.

Голова. Другий мікрофон.

І. Заєць. Якби ми сьогодні, шановні депутати, перебрали під своє керівництво військові частини, дисльковані на території України, якби ми сьогодні прийняли рішення про те, що першого грудня разом з виборами Президента проведемо вибори голів Рад різних рівнів, і якби ми сьогодні прийняли рішення про запровадження інституту віце-президентства, і якби ми прийняли рішення про підняття синьо-жовтого прапора над нашим куполом, тоді можна було б надавати Голові Верховної Ради надзвичайних повноважень. Однак, коли в нас немає фактично справжніх атрибутів державності, наділяти Голову Верховної Ради надзвичайними повноваженнями я не бачу ніякої необхідності.

Або ми будуємо демократичну державу з усіма інституціями державності, або ми будуємо тоталітаризм. Вибирайте. Особисто я за демократичну державу і незалежну Україну. Дякую!

Голова. Тут ніхто не пропонує надавати Голові надзвичайних повноважень, йдеться про додаткові. Це ж різні речі. Загалом, ми тут ні до чого не домовимося. Я не хочу більше це питання порушувати, тому пропозицію про надання додаткових повноважень я ставлю на голосування. Як буде, так і буде.

«За» — 272. Рішення прийнято.

С. Головатий. Я не можу сказати «шановні», тому що ті, хто не допускає департизації, декомунізації України, цих комуністів не можу назвати шановними. Але нам слід знати, що повноваження Голови Верховної Ради визначаються Конституцією. І, бодай, найменша якась дрібничка, яка їх доповнює, мусить прийматися окремим законом про зміни та доповнення до Конституції у частині, що стосується повноважень Голови Верховної Ради. Так що це рішення не є чинним.

Голова. Третій мікрофон.

М. Поровський. Шановні депутати! Якби ми зараз прийняли постанову про передачу під керівництво Верховної Ради Збройних Сил, які знаходяться на Україні, то це було б підставою надати Голові Верховної Ради додаткових повноважень і внести необхідні зміни до Конституції.

Отож, я пропоную прийняти зараз постанову про переведення всіх збройних сил, які є на Україні, під розпорядження керівництва Президії Верховної Ради і надати Голові Верховної Ради додаткових повноважень.

Голова. У нас є така постанова, вона роздавалася депутатам. Давайте прочитаємо її спершу, а потім будемо голосувати чи ні.

«Постанова Верховної Ради України.

Підпорядкувати всі військові формування, дисльковані на території України, Президії Верховної Ради України».

Мабуть, треба «Верховній Раді».

Зал. Верховній Раді.

«Відновити в Україні Міністерство оборони». — воно колись було.

«Урядові України приступити до створення збройних сил України, республіканської гвардії та підрозділу охорони Верховної Ради України».

Я ставлю цю постанову на голосування. Вона абсолютно чітка і зрозуміла.

«За» — 256. Приймається. (Оплески).

Голова. Перший мікрофон.

О. Сугоняко. Я знову нагадую про те, що я говорив. Проект постанови, запропонований вашим заступником Гриньовим, ми маємо-таки проголосувати. Я другий раз підходжу.

Голова. Так, спочатку будемо про це голосувати.

О. Сугоняко. Ми закінчили, а один документ не прийняли.

Голова. Нічого ми не закінчили. Ми голосуємо і йдемо далі.

Я підкреслюю, було запропоновано таку взаємну залежність, яку висловив народний депутат Поровський. Що коли збройні сили будуть підпорядковані Верховній Раді, то Голові Верховної Ради до обрання Президента надаються додаткові повноваження. Ставлю цю пропозицію на голосування.

Рішення прийнято.

Депутат не представився. Шановні народні депутати, я згодний з Сергієм Головатим, що це питання конституційне. Але, судячи з того, скільки депутатів проголосувало за надання Голові додаткових повноважень, це рішення слід вважати законним. Необхідно лише доручити комісії по законності підготувати необхідні зміни до Конституції і проголосувати за них конституційною більшістю.

Депутат не представився. Щойно ми прийняли рішення про переведення збройних сил, які знаходяться на території України, під керівництво Верховної Ради України. Для того, щоб наші збройні сили, які є на Україні зараз, були керовані, щоб цей процес можна було розвивати і привести його до відповідних юридичних норм, нам необхідно конституційною більшістю внести поправку до Конституції. Інакше прийняте нами рішення зависне в повітрі. Тому я прошу вас поставити ще раз на голосування і надати додаткових повноважень Голові Верховної Ради України.

Голова. Пропозиція, яку вніс перед цим депутат Сметанін, правильна пропозиція. Коли будемо голосувати про доповнення і зміни до Конституції, тоді й проголосуємо. І все. Завершили.

Тепер ще одна постанова, яку вніс Гриньов. Всі кажуть, що потрібно голосувати.

«Про заходи по недопущенню приховування або знищення документів державних органів та Компартії України, які свідчать про їхню причетність до спроби військово-партійного перевороту.

Верховна Рада України постановляє: КДБ та МВС УРСР негайно опечатати та взяти під охорону документацію та архіви Кабінету міністрів УРСР та Ради міністрів Кримської АРСР, республіканських міністерств і відомств, виконкомів обласних Рад народних депутатів, ЦК Кримського рескому, обкомів, міськкомів, райкомів та парткомів на правах райкомів Компартії України» — мається на увазі документація і архіви.

«Попередити всіх службових осіб, усіх громадян УРСР, що винні у приховуванні чи знищенні документів, які прямо або посередньо стосуються спроби серпневого військово-партійного перевороту, а також особи, які дають вказівки здійснювати таке знищення чи приховування, розглядатимуться як співучасники злочину.

Постанова вступає в силу з моменту прийняття».

Депутат не представився. І доповнення Матвієнка. Я згоден з тим, що інші партії і рухи, не тільки компартії, крім інших партій...

Голова. Ми домовились і проголосували, щоб постанову не обговорювати. Ми не будемо переголосовувати обговорювати чи не обговорювати. Було тільки одне доповнення Матвієнка, з яким погоджується автор постанови. Щоб дописати «інші партії та рухи». Ставлю це на голосування, прошу проголосувати з поправкою.

Шум у залі.

Рішення не прийняте.

Шум у залі.

Голова. Я надаю слово народному депутатові Лубківському.

Р. Лубківський. Шановні депутати, український народе. Сьогодні звершується торжество історичної справедливості. Ми повертаємося в лоно цивілізованих держав, спираючись на багатовікову традицію нашої державності — демократичної, миролюбної і відкритої для всього світу. Виходячи з цієї традиції і з традиції пошани до національних святинь, а також традицій боротьби за незалежну Українську соборну демократичну державу, пропоную внести національний український жовто-синій прапор і встановити в приміщенні Верховної Ради України.

В. Чорновіл. Шановні колеги, я вношу невеличке доповнення. Мені сказали, що там, надворі є прапор, з яким українці стояли на барикадах біля Верховної Ради Росії. Я прошу, щоб саме цей прапор було встановлено в нашому залі. І ще, я пропоную, щоб до того, як ми приймемо рішення про національну символіку, про національний прапор, наш прапор було піднято над куполом Верховної Ради. Дякую за увагу.

Голова. Шановні товариші. Мова йде про пам'ятний прапор, який був на танку, який захищав Верховну Раду РРФСР. Ви його бачили часто по телебаченню. Я вважаю, що він завоював право як пам'ятний прапор бути в цьому залі.

Оплески.

Голова. А коли ми приймемо Конституцію і постанову про символіку, тоді над куполом піднімемо те, що приймемо.

Шум.

Голова. Я думаю, що голосувати не потрібно.

Шум, вигуки з залу.

Голова. Ніяких інсинуацій не потрібно, їх не буде. Пропозиція Лубківського і Чорновіла є пропозицією нормальною. Пам'ятний прапор завоював таке право. Він стояв там на смерть разом з танком і він стоятиме тут.

Із залу. Національний прапор, просимо внести.

Голова. Я прошу, нехай внесуть, будь ласка. І тепер, я думаю, у нас є всі підстави завершити роботу нашої сесії на цьому.

Шум, частина депутатів покидає зал.

Голова. Шановні народні депутати, я прошу зайняти місця на одну хвилину.

Депутат не представився. Шановні друзі, шановні колеги. В цей урочистий день я вважаю, що ми повинні звернутися від парламенту України до парламенту і Президента Росії. Їхня заслуга у нашому святі демократії — дуже велика. Дружба і ті культурні зв'язки, які ми маємо з передовими людьми Росії, також беззаперечні. І я вважаю, що сьогодні таку резолюцію ми повинні прийняти. Я зачитаю текст, і якщо ви будете всі згодні, то його можна прийняти і направити в Росію.

Я його зачитаю російською мовою, бо це текст звернення до парламенту і Президента Росії.

«Обращение Верховного Совета Украины к Верховному Совету и Президенту РСФСР.

Сегодня, 24 августа 1991 года, Верховный Совет Украины торжественно принял Акт о провозглашении Украины независимым самостоятельным демократическим государством.

Акт вступил в законную силу с момента его одобрения Верховным Советом Украины.

В этот судьбоносный для наших народов и государств день мы обращаемся к Верховному Совету РСФСР и Президенту РСФСР Борису Николаевичу Ельцину со словами искренней признательности за их героические действия в защите свободы и демократии во время путча 19—21 августа 1991 года.

Обращаемся с выражением твердой уверенности, что вековые традиции взаимоподдержки прогрессивных сил Украины и России будут и далее укрепляться, гарантируя политическое, экономическое, научное и культурное сотрудничество наших братских народов. Подтверждаем свои обязательства неуклонно соблюдать все положения договора о основах межгосударственных отношений Украины и РСФСР, развивать взаимовыгодные связи на благо наших народов. За вашу и нашу свободу».

Отакий текст я пропоную прийняти.

Депутат не представився. Ми ще не вичерпали порядок денний. У нас ще є два важливих питання. Перше — про створення комісії по розслідуванню злочинної діяльності осіб, які взялися співпрацювати з ДКНС. Це дуже важливо, і ми повинні цю комісію створити сьогодні, щоб вона приступила до роботи. Дати їй строк, за який вона повинна проробити всю ту роботу, яку має проробити.

Друге питання. Ми повинні сьогодні розглянути справу політв'язнів, зокрема Хмари. І розв'язати нарешті цю болячку, яка давно мучить сумління всієї України. Без цього ми не можемо покинути цей зал. Тільки розв'язавши ці проблеми, ми можемо занести сюди жовто-блакитний прапор і урочисто закінчити сьогоднішнє засідання. Дякую.

Голова. Як тільки будуть документи стосовно цього питання — зберемося і це питання вирішимо. Президія це питання розгляне. Бажаю вам творчих успіхів.

Народні депутати вносять два національних українських прапори. Той, який був на танку, що захищав Верховну Раду Росії, передають Голові Верховної Ради. Л. Кравчук встановлює його. Другим, великим блакитно-жовтим полотнищем обгортають стіл президії. Звучать тривалі оплески. Група депутатів з піснею «Ще не вмерла Україна» покидає зал засідання. Позачергова сесія парламенту України завершує свою роботу.

Закінчення. Початок у «Голосі України» за 27 та 28 серпня.

ПОСТАНОВА ПЛЕНУМУ ЦК КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ ВІД 26 СЕРПНЯ 1991 РОКУ

1. Пленум ЦК Компартії України засуджує вчинену групою заколотників з числа осіб, що входили до складу керівництва країни і КПРС, спробу здійснити державний переворот, поставити під загрозу конституційний лад в країні, що завдало тяжкого удару авторитету партії. В зв'язку з цим Пленум вважає необхідним прийняти рішення про повну самостійність Компартії України, підтверджує, що вся діяльність Компартії України проводиться у відповідності з Конституцією і Законами України.

2. Пленум вважає постанову про припинення діяльності Комуністичної партії України немотивованою і неконституційною, вбачає в цьому початок наступу на демократичні свободи і права людей. Пленум закликає комуністів політичними методами добиватися її відміни, зокрема, організувати збір підписів з вимогою проведення референдуму про його відміну.

3. На період тимчасового припинення діяльності партійних структур Компартії України в зв'язку з постановою Президії Верховної Ради України доручити представляти її інтереси тт. Мармазову Є. В., Морозу О. О., Дорогунцову С. І., Петренку В. В., Курашику В. В., Бойку І. В., Трізні В. С., Камінчуку С.М., Харченку Г. П., Лісовенку В. Т., Продану К. К.

Доручити їм вирішувати також поточні питання захисту прав та інтересів членів партії та їх сімей.

ТРИ ДНІ СЕРПНЯ: ФАКТІ

ЧЕСТЬ МАЄТЕ, ПАНОВЕ ОФІЦЕРИ!

Схоже, що «бородатий» анекдот про відмінність між офіцерами царської і радянської армій втратить свою актуальність. Пригадуєте? Офіцер царської армії був до посиніння поголеним і ледь п'яним, наш — ледь поголений і п'яний до посиніння.

Нині є підстави відродити призабуте офіцерське вітання — «Честь маємо». Схиляючи голову перед подвигом росіян, москвичів, які голіруч зупинили танки, маємо пам'ятати про те, що оці танки стали на захист народу все-таки за командами офіцерів, для яких честь — понад усе. Саме офіцерська честь врятувала нас від кровопролиття, бо ж зверху була команда: «Рознести натовп...»

Ще в дні путчу було відомо, що в Галичині передбачалося запровадити надзвичайний стан, оскільки «острів свободи» вже давно був «заражений» небезпечним для тоталітарного режиму духом волелюбства і вільнодумства. Путчистам неважко було прогнозувати масову громадську непокору цивільних галичан і ймовірну непокору військових.

І смішно, і гірко спостерігати, як дехто постфактум шукає нині свідчення і садкіз своєї правдивості і чесності: «А пам'ятаєш, я сказав тобі за кавою, що путч провалиться, і що я його не підтримую». Громадянська мужність, виявлена за кавою, може заявляти про себе гучніше, аніж позиція тих, які без галасу і афішування протидіяли гряудщій диктатурі. Аналізуючи криваві уроки історії, я не плекаю особливих ілюзій щодо утвердження демократії без належних демократичних перетворень в армії і правоохоронних органах. А там, не секрет, паростки демократії ледьледь пробиваються. Їх необхідно підтримати, всіляко уникаючи конфронтації армії з народом. Такою є позиція Львівської обласної Ради, і керівники місцевої влади висловлювали її неодноразово — «до» і «після». Зараз, говорячи про позицію тих чи інших відповідальних осіб або компетентних органів, варто оперувати датами з точністю до годин.

23 серпня, в п'ятницю, на брифінгу в обласній Раді капітан військ протиповітряної оборони О. Акулов висловив міркування про необхідність департизації в армії і створення груп морально-психологічної підтримки замість політичних органів. Це було сказано до відомого всім указу. А департизацію капітан Акулов розпочав із себе, вийшовши задовго до путчу з рядів КПРС. Під час перевороту в квартирі Акулова офіцери слухали вночі радіостанцію «Свобода», записували повідомлення на магнітофонну плівку і одразу ж готували листівки, які розклеювали в казармах поряд із зверненням командування військ ППО до солдатів і офіцерів виконувати постанову № 1 комітету надзвичайників. Капітан Акулов та його товариші не будували барикад у Москві, та вони створювали моральні бар'єри для путчистів і ризикували в ті дні не тільки погонами.

(Закінчення на 10-й стор.).

ТИЖДЕНЬ ТОЙ ЖЕ БУВ?!

Минув тиждень, який прожито в якісно інших, аніж до нього, вимірах. Кожен з нас, певне, вивірявся у ці трагічні дні на стійкість, мужність, порядність врешті-решт. У складний час напівінформації для людей єдиним орієнтиром стала тривога за майбутнє своїх дітей, за Україну. На фоні суспільного потрясіння з дня на день почала все чіткіше вирізблюватися позиція кожного трудового колективу, громадських організацій, партій, засобів масової інформації.

З перших днів військово-партійного перевороту однозначно визначилися шахтарі області — в Донецьку, Макіївці, Красноармійську було оголошено передстрайковий стан. Свою позицію гірники висловили послідовно, твердо. Минулої суботи донецький страйком надіслав на адресу Верховної Ради України телеграму, де є й такі слова: «Після військово-партійного перевороту КПРС і КПУ підтвердили своюганебну антинародну суть, наполягаємо на прийнятті законного акту про розпуск КПУ і націоналізацію її майна, на прийнятті найсуворіших заходів до всіх, хто виконував постанови ГКЧП на всій території України, і суду над ними...».

Гідно повели себе у цей складний час і депутати Донецької міської Ради, чого в повній мірі не можна сказати про обласну Раду. Сьогодні, заднім числом, деякі лідери радикальних сил звинувачують міську Раду у відсутності рішучої відсічі путчу. Та, як би там не було, саме група депутатів міської Ради вже 19 серпня однозначно висловила своє негативне ставлення до путчу. А в суботу, коли ще тривала сесія Верховної Ради України, її позиція ще не була остаточно з'ясована, голова міської Ради О. Махмудов прийняв розпорядження — рішення сесії Верховної Ради України щодо партійно-державного перевороту — опечатати адміністративне приміщення обкому КПУ, міськкому, райкомів, партійного архіву.

Одним з перших Пролетарський райком партії України опечатали депутати міської Ради І. Дикань та О. Клименко. Супротиву, за їх словами, не було, адже діяли за законом.

Разом із депутатами страйкому М. Волинко, іншими депутатами я побував у білокам'яному приміщенні обкому. Тривалий час просиділи в приймальні, опісля з'явився другий секретар обкому Симоненко, як міг, гальмував термінове виконання розпорядження голови Донецької міської Ради. І вже сьогодні обкоми, як і інші «коми» КПРС, як і бухгалтерія партійного видавництва «Радянська Донеччина», опечатані.

...День шахтаря Донеччина святкувала стримано, без мітингів і демонстрацій, без рапортів і салютів. Люди намагались переварити трагічні події останнього часу: загибель гірників «Південнодонбаської» № 1, серпнево-спасівського перевороту, криваві події в Москві, неспокій на Україні.

На центральній площі Донецька лунає церковний спів. Люди збираються купами, обговорюють події останніх днів. Сивий комуніст прийшов на площу, щоб почути відповідь на болюче питання: що далі? як партія? де її лідери? Та немає тут поруч з ним у цю хвилину місцевого керівництва КПРС. Кинула рядового у скрутну хвилину партія.

26 серпня у Донецькій міськраді розпочала свою роботу комісія по інвентаризації й передачі майна КПРС на баланс міськради. Накладено арешт на рахунки партійних організацій. Складено списки комерційних підприємств, заснованих КПРС чи за їхньої участі. Відключено всі телефони партійної структури...

Сьогодні на Донеччині після передосінніх дощів — свіжа сонячна тиша. Хай так буде й надалі.

Юрій ДОЦЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

Донецьк.

КОЛИ БІДА З ЗУБАМИ

У перші дні після путчу Херсон шумить мітингами демократичних сил. Оратори виголошують гучні промови. Найбільше городян зібралося на площі 26 серпня, коли за розпорядженням голови Херсонського міськвиконкому О. Швидкого опечатувалося приміщення обкому компартії України.

А що думають люди про державний заколот поза зборами?

Володимир Бондаренко, робітник суднобудівного виробничого об'єднання:

— Для мене особисто (і не тільки для мене) відкрилася вся комедія нашого побуту. Дійшли до ручки. Уявіть собі, що деякі робітники вже почали заздрити тим, хто вийшов... з тюрми. Їхні розповіді не залишають байдужими. Виявляється, у місцях ув'язнення видають по 20 пачок цигарок на місяць, а у нас на заводі — тільки по п'ять. Усі чекають і більших заробітків. У день створення ДКНС почали між собою гадати, що воно таке. Спочатку настрій був скептичний — чи, бува, не чергова кампанія, якою хочуть нас ощасливити? А потім охопила тривога. Хоч і дають у в'язниці більше цигарок, а туди не тягне. Погано зараз живемо — це так. Та є шанс поліпшити життя. Прихід же заколотників до влади відкривав шлях не до достатку, а до репресій. Біда, кажуть, без зубів, а людину з'їдає. Так ось, біда, яку відвернули демократи, була із зубами. Вона вже показала їх у Москві.

Сергій Теличко, державтоінспектор:

— Що затівалося, важко було збагнути одразу. Балачок на цю тему вистачало, особливо 19 серпня. Першу реакцію на заяву нових керівників можна визначити одним словом: набридло. Знову щось обіцяють, до чогось закликають, а діла, як і раніше, не буде. Невдовзі, коли просочилася правдива інформація, настрій у мене остаточно зіпсувався. Звернення ДКНС до народу викликало внутрішній протест. Ну, яка може бути до нього довіра? Програма лише завуальована хорошими фразами. Насправді, вона несумісна з якимись прогресивними перетвореннями.

— Як ви сприйняли рішення про департизацію правоохоронних органів?

— Із повним розумінням. Якраз сьогодні, 26 серпня, пройшли збори комуністів ДАІ, які підтримали це рішення Верховної Ради України. Наш начальник каже: на роботі будьте професіоналами, а після служби можете вступати хоч до партії анархістів.

Сергій Стасюк, автоінспектор:

— У мене теж не було підстав радіти перевороту, бо він вів до беззаконня. Мені, приміром, могли б пригадати те, що насмілився зупинити водія першого секретаря обкому партії, коли той керував автомашиною без відповідних документів. Мав за це неприємностей... Знаєте, все могло бути. Який висновок зробив? Не тоді треба каятися, коли вода вище носа підіймається...

Іван КАЛИНИЧЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

Херсон.

МОЯ ХАТА СКРАЮ?

У Луганську відьом ловити не будуть. Навдивовиж спокійна реакція громади пролетарського міста як на сам переворот, так і на його безславний фінал — очевидна.

Зустрів у тролейбусі знайомого — бідкається неборака, що, видно, не зможе тепер поїхати до Польщі, щоб погендлювати.

— Клята політика...

І хай би з ним, простодушним дядьком, якому й невтямки, що за смерч пронісся над нами, аби він, сам того не підозрюючи, не підтвердив масової обивательської байдужості.

Мітинг демократичних сил на майдані перед стадіоном 23 серпня зібрав благенький гурт протестантів. А мимо сунули тисячні юрби на концерт естрадної «зірки» Ф. Кіркорова.

Дорікати людям за нерішучість ні в кого язик не повертається. Заднім числом легко бути розважливим. Але пасивність нинішня — симптом тривожний. Універсальна захисна теза — моя хата скраю — недвозначно показує, що особливих перемін і не хочеться. Бо не віриться в них. А раз так — то й влада не поспішає позбутися зганьблених протинародними діями комуністичних структур. Лише 27 серпня обласна і міська Ради приймають рішення про опечатання документації партійних комітетів. Великодушної відстрочки якраз вистачило, аби безслідно зникли компрометуючі папери. В усякому разі, жодних фіксованих свідчень, що парткоми святкували ці моторошні дні «нової влади», знайти ще не вдалося.

Чуток, правда, вистачає. Але доказів, з точки зору неупередженої юриспруденції, мабуть, не буде. Загальмованої ініціативи розслідування всіх обставин серпневих подій у провінції вже не повернути. Значить, висновки й рішення знову будуть половинчастими? Поки що напрошується тільки такий прогноз найближчої перспективи.

Сергій СКИБА, власний кореспондент «Голосу України».

Луганськ.

Мал. Сергія ФЕДЬКА.

ЗА
З

Віднині ... Харкова ... площею ... який, до ... трудився» ... му місті, ...

... ше і ста... жинська» ... ці. Станц... нувати У... лиці — ... назву. А... назв на ... лікса у ... ється — ... йон, юри... імені ... «Ф... баро... ві... ці назви ... гатьох д... все вирі... обхідно ... ну прогр... державн... ємств, о... та навча... кож вла...

Вінниц... родних д... порядже... передачі ... України ... Д... го доку... сію. Сер... — наро... го рівня ... кому ко... дій Неха...

Я...

Серед... перше ... ний, що ... вінційно... столице...

О 10... серпня ... правлен... ва, Кре... Вважає ... кання ... народні ... Б. Дере... В. Севр... тати С... дня на ... леграма ... дидата ... динськ... приреч... час на ... денну ... площі ... яких у... вдалос... «Ні ... деяких ... — як... вому ...

...НІ СЕРПНЯ: ФАКТИ, БІЛЬ, НАДІЯ

...ОЙ ЖЕ БУВ?!

...м числом, деякі
...альних сил зви-
...іську Раду у від-
...учої відсічі пут-
...би там не було,
...депутатів міської
...19 серпня одно-
...овила своє нега-
...ння до путчу. А
...оли ще тривала
...вної Ради Ук-
...зиція ще не була
...'ясована, голова
...и О. Махмудов
...озпорядження —
...ії Верховної Ради
...до партійно-дер-
...евороту — опе-
...іністративне при-
...кому КПУ, місь-
...омів, партійного

...перших Проле-
...айком партії Ук-
...тали депутати мі-
...к І. Дикань та
...ю. Супротиву, за
...не було, адже ді-
...ном.

...із депутатами
...М. Волинко, ін-
...татами я побував
...ному приміщенні
...валий час про-
...ймальні, опісля
...утий секретар об-
...енко, як міг, га-
...рмінове виконан-
...ження голови До-
...ької Ради. І вже
...йкоми, як і інші
...РС, як і бухгал-
...йного видавництва
... Донеччина», опе-

...хтаря Донеччи-
на святкувала стримано, без мітингів і демонстрацій, без рапортів і салютів. Люди намагались переварити трагічні події останнього часу: загибель гірників «Південнодонбаської» № 1, серпнево-спасівського перевороту, криваві події в Москві, неспокій на Україні.

На центральній площі Донецька лунає церковний спів. Люди збираються купами, обговорюють події останніх днів. Сивий комуніст прийшов на площу, щоб почути відповідь на болюче питання: що далі? як партія? де її лідери? Та немає тут поруч з ним у цю хвилину місцевого керівництва КПРС. Кинула рядового у скрутну хвилину партія.

26 серпня, у Донецькій міськраді розпочала свою роботу комісія по інвентаризації й передачі майна КПРС на баланс міськради. Накладено арешт на рахунки партійних організацій. Складено списки комерційних підприємств, заснованих КПРС чи за їхньої участі. Відключено всі телефони партійної структури...

Сьогодні на Донеччині після передосінніх дощів — свіжа сонячна тиша. Хай так буде й надалі.

Юрій ДОЦЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Донецьк.

...ТА СКРАЮ?

...благенький гурт
... А мимо сунули
...би на концерт ест-
...ки» Ф. Кіркорова.

...людям за нерішу-
...кого язик не повер-
...нім числом легко
...ливим. Але пасив-
...ня — симптом три-
...іверсальна захисна
... хата скраю — не-
...оказує, що особли-
... і не хочеться. Бо
... в них. А раз так
...да не поспішає по-
...ьблених протина-
...іями комуністичних
... Лише 27 серпня об-
...ька Ради приймають
...о опечатання доку-
...артійних комітетів.
...ної відстрочки якраз
...аби безслідно зник-
...етуючі папери. В
усякому разі, жодних фіксованих свідчень, що парткоми святкували ці моторошні дні «нової влади», знайти ще не вдалося.

Чуток, правда, вистачає. Але доказів, з точки зору неупередженої юриспруденції, мабуть, не буде. Загальмованої ініціативи розслідування всіх обставин серпневих подій у провінції вже не повернути. Значить, висновки й рішення знову будуть половинчастими? Поки що напрошується тільки такий прогноз найближчої перспективи.

Сергій СКИБА,
власний кореспондент «Голосу України».

Луганськ.

Мал. Сергія ФЕДЬКА.

КОЛИ БІДА З ЗУБАМИ

У перші дні після путчу Херсон шумить мітингами демократичних сил. Оратори виголошують гучні промови. Найбільше городян зібралося на площі 26 серпня, коли за розпорядженням голови Херсонського міськвиконкому О. Швидкого опечатувалося приміщення обкому компартії України.

А що думають люди про державний заколот поза зборами?

Володимир Бондаренко, робітник суднобудівного виробничого об'єднання:

— Для мене особисто (і не тільки для мене) відкрилася вся комедія нашого побуту. Дійшли до ручки. Уявіть собі, що деякі робітники вже почали заздрити тим, хто вийшов... з тюрми. Їхні розповіді не залишають байдужими. Виявляється, у місцях ув'язнення видають по 20 пачок цигарок на місяць, а у нас на заводі — тільки по п'ять. Усі чекають і більших заробітків. У день створення ДКНС почали між собою гадати, що воно таке. Спочатку настрій був скептичний — чи, бува, не чергова кампанія, якою хочуть нас ощасливити? А потім охопила тривога. Хоч і дають у в'язниці більше цигарок, а туди не тягне. Погано зараз живемо — це так. Та є шанс поліпшити життя. Прихід же заколотників до влади відкривав шлях не до достатку, а до репресій. Біда, кажуть, без зубів, а людину з'їдає. Так ось, біда, яку відвернули демократи, була із зубами. Вона вже показала їх у Москві.

Сергій Теличко, державтоінспектор:

— Що затівалося, важко було збагнути одразу. Балачок на цю тему вистачало, особливо 19 серпня. Першу реакцію на заяву нових керівників можна визначити одним словом: набридло. Знову щось обіцяють, до чогось закликають, а діла, як і раніше, не буде. Невдовзі, коли просочилася правдива інформація, настрій у мене остаточно зіпсувався. Звернення ДКНС до народу викликало внутрішній протест. Ну, яка може бути до нього довіра? Програма лише завуальована хорошими фразами. Насправді, вона несумісна з якимись прогресивними перетвореннями.

— Як ви сприйняли рішення про департизацію правоохоронних органів?

— Із повним розумінням. Якраз сьогодні, 26 серпня, пройшли збори комуністів ДАІ, які підтримали це рішення Верховної Ради України. Наш начальник каже: на роботі будьте професіоналами, а після служби можете вступати хоч до партії анархістів.

Сергій Стасюк, автоінспектор:

— У мене теж не було підстав радіти перевороту, бо він вів до беззаконня. Мені, приміром, могли б пригадати те, що насмілився зупинити водія першого секретаря обкому партії, коли той керував автомашиною без відповідних документів. Мав за це неприємностей... Знаєте, все могло бути. Який висновок зробив? Не тоді треба каятися, коли вода вище носа підіймається...

Іван КАЛИНИЧЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Херсон.

ЗАЛІЗНИЙ ФЕЛІКС ЗАЛИШАЄ ХАРКІВ

Віднині центральна площа Харкова буде іменуватися не площею Дзержинського, який, до речі, успішно «потрудився» свого часу в нашому місті, а площею Свободи.

Не буде у нас більше і станції метро «Дзержинська», однойменної вулиці. Станцію вирішено наименувати Університетською, вулиці — повернути історичну назву. Але на цьому перелік назв на честь залізного Фелікса у Харкові не вичерпується — Дзержинський район, юридична академія його імені [illegible] нарешті [illegible] наменитий «Ф[illegible] Очевид[illegible] що незабаро[illegible] відійдуть [illegible] минуле й ці назви. Але, на думку багатьох депутатів, не варто все вирішувати поспіхом. Необхідно розробити комплексну програму деідеологізації державних установ, підприємств, організацій, дитячих та навчальних закладів, а також власних назв, і випроваджувати з нашого життя фальшиві поняття.

Пам'ятники Леніну (а їх у місті більше 50), іншим «героям» — поки що залишаються. Але все частіше тепер звучить пропозиція створити такий собі заповідник комунізму, де й будуть зберігатися ідоли минулої епохи.

Надаючи великого значення вихованню почуття національної свідомості й поваги до проголошеної державності України, Харківська міськрада вирішила провести цю сесію і наступні під жовто-синім прапором, а також підняти національний прапор над приміщенням міськвиконкому поряд з державним. 1-го грудня міськрада має намір провести перші вибори мера Харкова.

Микола КОСИЙ,
власний кореспондент «Голосу України».

Харків.

Моє міністерство хворіло, а його — спало!

ПОРТРЕТИ НА ПРОФІЛАКТИЦІ?

На мітингу у Дніпропетровську розповсюджено розтиражовану копію розпорядження № 426 голови Дніпропетровської обласної Ради Миколи Задої від 20 серпня цього року, виданого «у зв'язку із введенням в країні надзвичайного стану». Ним зобов'язано в містах і районах, селищних і сільських Радах створити штаби по надзвичайних ситуаціях, а також організувати — чомусь заднім числом з 19 серпня — цілодобове чергування в облраді, міськрайрадах, відділах, управліннях та обласних організаціях і на підприємствах. На цей же період керізникам обласних інстанцій та служб, міських і районних Рад заборонено виїжджати за межі області без дозволу голови обласної Ради. Є факти, що деінде поквапилися виконати це розпорядження, але інформація потребує ще уточнення.

Рішенням по облвиконкому 20 серпня було засновано і обласний штаб, який мав «забезпечувати нормальне функціонування галузей народного господарства». А ще раніше, 19 серпня, як першою і єдиною повідомила дніпродзержинська міська народна газета «Думка», в кабінетах Дніпропетровського облвиконкому зняли портрети Михайла Сергійовича Горбачова.

Сьогодні вони з'явилися на своїх місцях...

Микола НЕЧИПОРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Дніпропетровськ.

ДЕПАРТИЗУЄМОСЬ

Вінницька обласна Рада народних депутатів прийняла розпорядження «Про організацію передачі власності компартії України на території області». Дл[illegible]анізації [illegible]ння цього документу створено комісію. Серед її представників — народні депутати обласного рівня, перший секретар обкому компартії України Аркадій Нехаєвський, від демократичних сил — співкоординатор об'єднання «За демократичні реформи» Степан Вовк і заступник голови краєвого Руху Валерій Палій.

Першим було закрито обком компартії України. При вході в приміщення зняли табличку з написом, а замість неї почепили плакат такого змісту: «Злочинний плюс фашистський обком закрито»... Тут же відбувся імпровізований мітинг, на котрому познайомили його учасників з документами, які свідчать про співучасть у путчистському перевороті й апаратників ЦК Компартії України...

Валерій ЛАЗАРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Вінниця.

ЩОБ... ПРАВД...

Після пе...
міськради д...
попросив у...
мікрофон. ...
до, дозвол...
вас із рішен...
рів». Паса...
повідомлен...
дити на се...
коли Вікто...
кінчив, у с...
дружні опл...
Цей факт...
терв'ю з з...
ви міськра...
путатом У...
вим, котро...
коментуват...
сесії.
— Що ...
ти депутата...
муністичні ...
ка «Ленінс...
орган місь...
і сумчани»...
ті, рупора...
кувавши у...
статті із с...
на «залізн...
звичайна се...
відбулася ...
пила з кле...
ласне упра...
про припин...
видавництв...
1 жовтня ...
ж, яка що...
знову пове...
формаційно...
ла: по-перш...
ріодичність...
громадсько...
ти «Добри...
разів на ти...
сподіваємос...
телерадіок...
назустріч ...
радіо й те...
гулярного ...
мадсько-пол...
новки в об...
Сесія за...
рядження ...
про створе...
путатської ...
дуванню ді...
та держав...
період з 1...
Абсолют...
лосів депу...
кож пере...
Леніна на...
ності, а ву...
повернути ...
Відтепер ч...
колись, на...
ро-Павлівс...
борна.

Віталій ...
власний ...
«Голосу ...

Суми.

ЯК ЦЕ БУЛО В ОДЕСІ

Серед моїх земляків побутує вислів: «Одеса, звичайно, не перше місто у країні, але й не друге». Та попри все впевнений, що гнів у земляків не викличу, назвавши нотатки провінційною хронікою, бо весь минулий тиждень політичною столицею світу була Москва...

О 10-й годині ранку 19 серпня з Одеси було відправлено телеграму: «Москва, Кремль, А. І. Лук'янову. Вважаємо за необхідне скликання позачергового З'їзду народних депутатів СРСР. Б. Дерев'янко, І. Зелінський, В. Севрюков.» (народні депутати СРСР). Увечері того ж дня на ім'я Янаєва пішла телеграма ветерана війни, кандидата медичних наук Ю. Кудинського: «Ваша авантюра приречена...». В той самий час на добровільну кількаденну вахту на центральній площі Ізмаїлу стали двоє молодих людей, прізвища яких уточнити поки що не вдалося. Вони тримали портрети Горбачова з написами: «Ні — перевороту!». А в деяких державних установах — як, скажімо, у Жовтневому райвно Одеси — о цій порі поспішали портрети президента винести подалі з кабінетів...

Вранці 20 серпня в усіх газетних кіосках, шукаючи обласну газету «Знамя коммунизма», чув: «Уже розібрали...». Воно і не дивно: це єдина газета, яка присвятила спецвипуск подіям в Москві, Ленінграді, Києві, надрукувала Звернення Б. Єльцина, І. Силаєва, Р. Хасбулатова до громадян Росії, Указ Президента Росії про антиконституційність державного комітету з надзвичайного становища. Редактор «Знамени коммунизма» Ю. Мазур, народний депутат України, згодом повідомив, що газета давно вже муляла обкому КПУ, внаслідок чого останній перестав опікуватись нею. Та це не засмутило колектив: він починає випускати вільну, самостійну, народну газету і незабаром змінить назву.

В цьому ж номері газети надруковано інтерв'ю з майором О. Луганським, в якому він заявив, що не вірить в хворобу Президента. Наступного ранку О. Луганського, члена Комітету Спілки офіцерів України, викликав командуючий округом генерал-полковник Морозов і разом з членом Військової ради протягом двох годин «обробляв» за інтерв'ю: виявляється, офіцер не мав права називати те, що відбулося в країні, державним переворотом. А ще через годину на службі майора з'явився заарештувати (у супроводі двох солдат) аж генерал. Уже в комендатурі пояснили, що балакучий майор отримав сім діб гауптвахти за наказом командуючого. 23 серпня О. Луганського звільнено...

22 серпня, як повідомили «Сільські вісті», «за дорученням трудових колективів» голова Великомихайлівської райради І. Варбанець підтримав ДКНС. Як підтриму-
вав перед...
ва. Теж ...
колективі...
тиви вийш...
мітинг, де...
віру керів...
Недовір...
тати Жовт...
си і нача...
ського мо...
ства В. П...
лише підт...
розіслав ...
пароплавс...
тримки ке...
дент Всес...
судновлас...
ди довела...
В. Пилип...
Ради Укр...
якої він є...
Усім ві...
ли членст...
працівник...
звичайна ...
міськради...
чити в ко...
міста все...
місті.

Георг...
власни...
«Голосу...

Одеськ...

ПРОВІНЦІЙН... ТРЬОХ ДІБ, Я... СВ...

…, БІЛЬ, НАДІЯ

…ЛІЗНИЙ ФЕЛІКС …ЛИШАЄ ХАРКІВ

…нтральна площа …іменуватися не …Дзержинського, …, успішно «по- …ого часу в наші …площею Свободи. …буде у нас біль- … метро «Дзер- …нойменної вули- …вирішено найме- …рситетською, ву- …рнути історичну …а цьому перелік …ь залізного Фе- …дові не вичерпу- …ержинський ра- …на академія його …шті …аменитий …вид… що неза- …уть …минуле й …е, на думку ба- …татів, не варто …тати поспіхом. Не- …обити комплекс- … деідеологізації … установ, підпри- …ізацій, дитячих … закладів, а та- … назв, і випроваджувати з нашого життя фальшиві поняття.

Пам'ятники Леніну (а їх у місті більше 50), іншим «героям» — поки що залишаються. Але все частіше тепер звучить пропозиція створити такий собі заповідник комунізму, де й будуть зберігатися ідоли минулої епохи.

Надаючи великого значення вихованню почуття національної свідомості й поваги до проголошеної державності України, Харківська міськрада вирішила провести цю сесію і наступні під жовто-синім прапором, а також підняти національний прапор над приміщенням міськвиконкому поряд з державним. 1-го грудня міськрада має намір провести перші вибори мера Харкова.

Микола КОСИЙ,
власний кореспондент «Голосу України».

Харків.

ПОРТРЕТИ НА ПРОФІЛАКТИЦІ?

На мітингу у Дніпропетровську розповсюджено розтиражовану копію розпорядження № 426 голови Дніпропетровської обласної Ради Миколи Задої від 20 серпня цього року, виданого «у зв'язку із введенням в країні надзвичайного стану». Ним зобов'язано в містах і районах, селищних і сільських Радах створити штаби по надзвичайних ситуаціях, а також організувати — чомусь заднім числом з 19 серпня — цілодобове чергування в облраді, міськрайрадах, відділах, управліннях та обласних організаціях і на підприємствах.

На цей же період керівникам обласних інстанцій та служб, міських і районних Рад заборонено виїжджати за межі області без дозволу голови обласної Ради. Є факти, що деінде поквапилися виконати це розпорядження, але інформація потребує ще уточнення.

Рішенням по облвиконкому 20 серпня було засновано і обласний штаб, який мав «забезпечувати нормальне функціонування галузей народного господарства». А ще раніше, 19 серпня, як першою і єдиною повідомила дніпродзержинська міська народна газета «Думка», в кабінетах Дніпропетровського облвиконкому зняли портрети Михайла Сергійовича Горбачова.

Сьогодні вони з'явилися на своїх місцях...

Микола НЕЧИПОРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Дніпропетровськ.

ЩОБ ЛЮДИ ПРАВДУ ЗНАЛИ

Після позачергової сесії міськради депутат В. Казбан попросив у водія автобуса мікрофон. «Шановна громадо, дозвольте познайомити вас із рішеннями наших зборів». Пасажири, слухаючи повідомлення, забували сходити на своїх зупинках, а коли Віктор Павлович закінчив, у салоні почулися дружні оплески...

Цей факт став зачином інтерв'ю з заступником голови міськради, народним депутатом УРСР О. Воробйовим, котрого я попросив прокоментувати деякі рішення сесії.

— Що ж, треба похвалити депутата за ініціативу. Комуністичні газети—обкомівська «Ленінська правда» та орган міськкому КПУ «Суми і сумчани» — стали, по суті, рупорами ДКНС, видрукувавши у перші дні путчу статті із схваленням курсу на «залізний порядок». Надзвичайна сесія міськради, що відбулася 22 серпня, виступила з клопотанням в обласне управління по пресі про припинення випуску і видавництва цих газет з 1 жовтня 1991 року. Сесія ж, яка щойно завершилася, знову повернувшись до «інформаційної теми», ухвалила: по-перше, збільшити періодичність виходу міської громадсько-політичної газети «Добрий день» до трьох разів на тиждень. По-друге, сподіваємося, що обласний телерадіокомітет піде нам назустріч і виділить час на радіо й телебаченні для регулярного висвітлення громадсько-політичної обстановки в обласному центрі.

Сесія затвердила розпорядження голови міськради про створення тимчасової депутатської комісії по розслідуванню діяльності партійних та державних структур за період з 19 по 21 серпня.

Абсолютною більшістю голосів депутати вирішили також перейменувати площу Леніна на майдан Незалежності, а вулиці імені Леніна повернути історичну назву. Відтепер частина її, як і колись, називатиметься Петро-Павлівська, частина — Соборна.

Віталій МАКСЮТЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Суми.

Депутатські форуми

РОЗБІЖНОСТІ Є, АЛЕ МЕТА ЄДИНА

Як показала друга прес-конференція Народної Ради 27 серпня цього року, опозиція не тільки не збирається припиняти свої плідні атаки на Президію Верховної Ради, а навпаки — продовжуватиме їх, причому робитиме це гласно, інформуючи журналістів про всі свої кроки і заходи.

На зустріч з представниками преси прийшли І. Драч, Д. Павличко, Л. Танюк, П. Мовчан, С. Хмара, М. Поровський, І. Заєць, С. Ємець, В. Філенко. Склад, як бачимо, такий, що повністю відбиває всі відтінки політичного спектра опозиції й розбіжності в її тактичній діяльності. А вони, розбіжності, є. Наприклад, якщо більшість учасників прес-конференції виступала за якісне поглиблення діяльності в існуючих парламентських межах, то С. Хмара знову повторив свою точку зору на сьогоднішню ситуацію в республіці. Щоб домогтися справжньої незалежності й відвернути можливе перетворення України в завуальований «комуністичний заповідник», С. Хмара вимагав відставки Л. Кравчука та прокурора республіки М. Потебенька, заборони Компартії України, розпуску нинішнього парламенту і якнайшвидших перевиборів депутатів. «Без нового дійового парламенту президентство на Україні — це загроза для незалежності республіки», — вважає депутат.

Але в головному опозиція єдина: конче необхідно зробити все, щоб підвести під рішення про незалежність законну основу, створити реальний механізм втілення її в життя, знайти економічні важелі, нові принципи управління для швидкого поліпшення життя. Попереду — референдум 1 грудня, і його треба виграти. Впритул підійшла опозиція й до можливості участі у формуванні уряду республіки. Точки зору знову розійшлися. Одні говорили, що Народна Рада готова взяти владу, і кадри для цього знайдуться, інші запевняли: кадри — це проблема, і треба зробити все, щоб плідно залучити старий апарат для виконання нових завдань. «Треба в старому апараті знайти такі ключові пости, які забезпечували б всебічний контроль за його діяльністю. Без цього по-первах в опозиції нічого не вийде», — переконаний О. Ємець.

Велику увагу приділили опозиціонери й ускладненню відносин з Росією, викликаному заявою прес-секретаря Президента РРФСР Б. Єльцина про можливий перегляд кордонів. «Ми стали свідками переродження російського демократизму в націонал-фашизм», — запевняв П. Мовчан. «Заява Єльцина — це запаморочення від успіхів. Росія знову захворіла на комплекс «старшого брата», — переконані В. Філенко та І. Драч. Але «рецепт» проти такої «хвороби» господарі прес-конференції знайшли одностайно: треба зробити все, щоб зміцнювати зв'язки з усіма справжніми демократами, які безумовно підтримують прагнення республік до незалежності. І вони не помилилися. Прямо на прес-конференцію передали текст заяви партії «Демократичної Росії», яка засудила єльцинські претензії й зазіхання і виступила з вимогою дезавуювати виступ президентського прес-секретаря.

Напередодні створення міністерства оборони й призначення міністра, як на мене, реалістичну позицію зайняли опозиціонери і в питанні створення українських збройних сил і встановлення контактів із сьогоднішніми військовослужбовцями. Представники Руху, Народної Ради активно проводять зустрічі, консультації з військовими, офіцерами й солдатами, і знайшли правильний підхід: головне — гарантувати людям у погонах соціальний захист на Україні, якнайшвидше визначити статус українського військовослужбовця й оперативно вирішувати питання переходу під юрисдикцію республіки військових формувань.

Закінчилася зустріч із журналістами оптимістично: ніякі сили не здолають прагнення України до незалежності.

Володимир СКАЧКО.

…ДЕПАРТИЗУЄМОСЬ

…обласна Рада на- …тів прийняла роз- …«Про організацію … компартії …ериторії області». … …ння цьо- … створено комі- … представників …депутати обласно- …ший секретар об- … України Арка- …кий, від демократичних сил — співкоординатор об'єднання «За демократичні реформи» Степан Вовк і заступник голови крайового Руху Валерій Палій.

Першим було закрито обком компартії України. При вході в приміщення зняли табличку з написом, а замість неї почепили плакат такого змісту: «Злочинний плюс фашистський обком закрито»... Тут же відбувся імпровізований мітинг, на котрому познайомили його учасників з документами, які свідчать про співучасть у путчистському перевороті й апаратників ЦК Компартії України...

Валерій ЛАЗАРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Вінниця.

ЦЕ БУЛО В ОДЕСІ

ПРОВІНЦІЙНА ХРОНІКА ТРЬОХ ДІБ, ЯКІ ПОТРЯСЛИ СВІТ

…х земляків побутує вислів: «Одеса, звичайно, не … у країні, але й не друге». Та попри все впевне… у земляків не викличу, назвавши нотатки про… …ронікою, бо весь минулий тиждень політичною … була Москва...

…дині ранку 19 …еси було від- …леграму: «Моск- …А. І. Лук'янову. … необхідне скли- …ргового З'їзду …путатів СРСР. …, І. Зелінський, …» (народні депу- … Увечері того ж …наєва пішла те- …ра війни, кан- …них наук Ю. Ку- … Ваша авантюра … В той самий …вільну кілька- …а центральній … стали двоє …дей, прізвища … поки що не …тримали порт- …за з написами: …вороту!». А в …них установах …імо, у Жовтне- …Одеси — о цій порі поспішали портрети президента винести подалі з кабінетів...

Вранці 20 серпня в усіх газетних кіосках, шукаючи обласну газету «Знамя коммунизма», чув: «Уже розібрали...». Воно і не дивно: це єдина газета, яка присвятила спецвипуск подіям в Москві, Ленінграді, Києві, надрукувала Звернення Б. Єльцина, І. Силаєва, Р. Хасбулатова до громадян Росії, Указ Президента Росії про антиконституційність державного комітету з надзвичайного становища. Редактор «Знамени коммунизма» Ю. Мазур, народний депутат України, згодом повідомив, що газета давно вже муляла обкому КПУ, внаслідок чого останній перестав опікуватись нею. Та це не засмутило колектив: він починає випускати вільну, самостійну, народну газету і незабаром змінить назву.

В цьому ж номері газети надруковано інтерв'ю з майором О. Луганським, в якому він заявив, що не вірить в хворобу Президента. Наступного ранку О. Луганського, члена Комітету Спілки офіцерів України, викликав командуючий округом генерал-полковник Морозов і разом з членом Військової ради протягом двох годин «обробляв» за інтерв'ю: виявляється, офіцер не мав права називати те, що відбулося в країні, державним переворотом. А ще через годину на службі майора з'явився заарештувати (у супроводі двох солдат) аж генерал. Уже в комендатурі пояснили, що балакучий майор отримав сім діб гауптвахти за наказом командуючого. 23 серпня О. Луганського звільнено...

22 серпня, як повідомили «Сільські вісті», «за дорученням трудових колективів» голова Великомихайлівської райради І. Варбанець підтримав ДКНС. Як підтримував перед тим курс Горбачова. Теж від імені трудових колективів. А трудові колективи вийшли на велелюдний мітинг, де висловили недовіру керівникові-флюгеру.

Недовіру висловили депутати Жовтневої райради Одеси і начальнику Чорноморського морського пароплавства В. Пилипенку, який не лише підтримав ДКНС, а й розіслав радіограми в інші пароплавства, вимагаючи підтримки комітету як президент Всесоюзної асоціації судновласників. Сесія райради довела свою оцінку дій В. Пилипенка до Верховної Ради України, депутатом якої він є.

Усім виконкомом припинили членство в КПРС його працівники в Одесі, а надзвичайна сесія Одеської міськради доручила їм вилучити в комунальну власність міста все майно КПРС в місті.

Георгій ВОРОТНЮК,
власний кореспондент «Голосу України».

Одеська область.

ПОГОДА

У найближчі дві доби у західній частині України переважно без опадів. На решті території місцями невеликий короткочасний дощ, гроза. Вітер змінних напрямків, 2—5 метрів за секунду. Температура вдень 18—24, на півдні до 27 градусів. Уночі 7—12 градусів.

По Києву та області сьогодні місцями можливий невеликий дощ. Вітер північно-західний, 3—5 метрів за секунду. Температура 20—23 градуси.

Фото Леоніда ПІДЛУЖНОГО.

Черговий по випуску новин Віталій ЖЕЖЕРА.
Тел. 441-86-20

УКАЗ

Президії Верховної Ради України

ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН І ДОПОВНЕНЬ ДО КРИМІНАЛЬНОГО І КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР

Президія Верховної Ради України **постановляє:**

1. Доповнити Кримінальний кодекс Української РСР статтею 147^3 такого змісту:

«Стаття 147^3. Злочинно-недбале зберігання зерна та насіння олійних культур

Злочинно-недбале зберігання в колгоспах, радгоспах, інших державних чи кооперативних підприємствах і організаціях зерна та насіння олійних культур, що призвело до їх псування, —

карається позбавленням волі на строк до одного року або виправними роботами на строк до двох років, або штрафом у розмірі до тисячі карбованців.

Ті самі діяння, що завдали великої шкоди або вчинені неодноразово, — караються позбавленням волі на строк до трьох років».

2. Частину першу статті 112 Кримінально-процесуального кодексу Української РСР після цифр «147^2» доповнити цифрами «147^3».

3. Цей Указ ввести в дію з дня його опублікування в республіканських газетах.

Голова Верховної Ради України Л. КРАВЧУК

м. Київ
25 серпня 1991 року

УКАЗ

Президії Верховної Ради України

ПРО ПІДПОРЯДКУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОМІСАРІАТІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Відповідно до Акту про самостійність України Президія Верховної Ради України **постановляє:**

Встановити, що комісаріат Кримської АРСР, обласні, міські і районні військові комісаріати підпорядковуються Міністерству оборони України, Раді Міністрів Кримської АРСР та виконкомам відповідних Рад народних депутатів.

Голова Верховної Ради України Л. КРАВЧУК

м. Київ
27 серпня 1991 року

УКАЗ

Президії Верховної Ради України

ПРО ПЕРЕДАЧУ АРХІВІВ КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ У ПІДПОРЯДКУВАННЯ ГОЛОВНОГО АРХІВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ КАБІНЕТІ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

У зв'язку з тим, що документи архівів Компартії України мають велику історичну, наукову та соціально-правову значимість, Президія Верховної Ради України **постановляє:**

1. Передати документи архівів Компартії України в підпорядкування Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України та його установ на місцях разом з приміщеннями, технологічним обладнанням та штатом працівників.

2. Головному архівному управлінню при Кабінеті Міністрів України забезпечити прийом та схоронність документів з поточних архівів комітетів та установ Компартії України.

Голова Верховної Ради України Л. КРАВЧУК

м. Київ
27 серпня 1991 року

ЧИ ЖИВЕМО МИ ПРИ СОЦІАЛІЗМІ?

Полемічні нотатки

ПІСЛЯ подій останніх років мимоволі знову і знову виникає запитання, на яке вже час, врешті-решт, дати правильну і по можливості повну відповідь. І суть цього запитання така: «Що ж ми насправді побудували за 70 з лишком років наших зусиль після успішного завершення соціалістичної революції у 1917 році?»

Правда, нинішнє керівництво вже зробило належні висновки з цього питання і заявило, що ми сьогодні маємо деформований соціалізм. Але якщо вважати соціалізм новою суспільною формацією, яка прийшла на зміну капіталізму, то, відповідно до марксистської концепції розвитку суспільства, соціалізм повинен відрізнятися від капіталізму передусім новим соціалістичним способом виробництва, наявним показником якого є значно вища продуктивність праці порівняно з капіталістичним. Якщо дивитися з позицій матеріалістичної теорії розвитку суспільства, такого соціалізму, як деформований, взагалі не існує, як не може бути і гуманного демократичного соціалізму, побудову якого ніби намічає наша комуністична партія у своєму черговому проекті нової програми.

Очевидно, щоб мати правильну відповідь на поставлене запитання, доцільно трохи змінити суть його і сформулювати так:

— **На якому відтинку свого революційного шляху переходу від капіталізму до соціалізму перебуває наше суспільство через 70 з лишком років після Жовтневої соціалістичної революції?**

Щоб відповісти на це запитання, нам доведеться ще раз повернутися до нашої соціалістичної революції, оскільки, як відомо, всі таємниці подальшого процесу будь-якого розвитку приховані саме в його безпосередньому початку. Але повернутись потрібно не для того, щоб черговий раз розглянути революцію прискіпливо, а для того, щоб спробувати прослідкувати магічну лінію її об'єктивного розвитку. І зробити це необхідно, по-перше, враховуючи вже зібраний практичний матеріал за минулі 70 з лишком років, тобто з сучасних позицій і вимог сьогоднішнього дня, і по-друге, взявши за основу розгляду саме марксистську методологію, дотримуючись при цьому найпростішої вимоги, яка подається у строгій послідовності вживаних категорій за об'єктивним ходом розвитку суспільства. Так, наприклад, при розгляді процесу виникнення чергової суспільної формації має бути дотримана послідовність використання цих категорій.

Перш за все, за Марксом, цей розгляд базується на матеріалістичному розумінні самої історії розвитку суспільства і закономірної послідовності змінності історичних формацій. Потім має йти розгляд способу створення відповідної формації, тобто розкриття її продуктивних сил і відповідних їм виробничих відносин. І тільки потім доцільно приступити до розгляду певних суспільних інститутів, обумовлених цим способом виробництва, тобто розгляду форм власності, наявності класів і відповідної державної надбудови над ними.

Саме це і мав на увазі К. Маркс, підкреслюючи свого часу, що ручний млин, який уособлює феодальний спосіб виробництва, дає нам суспільство з сюзереном (феодалом) на чолі, а паровий млин (капіталістичний спосіб виробництва) — суспільство на чолі з буржуа.

А в нас навіть сучасне пояснення соціалізму, і особливо методу його побудови, сліпо копіює за формою Марксів розгляд капіталістичної формації. Тобто починається розгляд сутності нашого суспільства не з соціалістичного способу виробництва, а з пояснення, що таке Радянська влада і суспільна власність, а це найбільш відповідає поясненню нашої надбудови і, очевидно, виправданню наших помилок. При цьому зовсім не враховується те, що К. Маркс тільки тому розпочав розгляд капіталізму не з капіталістичного способу виробництва, а з аналізу безпосередньо мети капіталістичного виробництва — прибутку, і джерела його появи — експлуатації, коли вказаний спосіб виробництва вже був цілком сформований. Для нас же виникнення і побудова соціалізму є безпосереднім породженням історично нової суспільної формації, тому розглядати цей феномен треба точно за марксистською методологією, яка відображає саме закономірну послідовність шляху розвитку суспільства. Що ми, очевидно, повністю випустили з уваги.

І тільки тому в нас до цього часу існує установка, що успішна соціалістична революція автоматично переростає в соціалізм, а вірніше, вона навіть ідентична соціалізму. Тобто соціалістична революція здійснює перехід від капіталістичної суспільно-економічної формації — прямо до комуністичної формації через взяття влади робітничим класом, через злам державної машини, через ліквідацію класових і національних антагонізмів, експлуатацію людини людиною, через утвердження суспільної власності на засоби виробництва, через утворення системи свідомого управління економічними і соціальними процесами, через культурну революцію.

Як видно із цього повного переліку ніби утробної єдності соціалістичної революції і соціалізму, основна увага звернута саме на інститут влади і на організацію нормального функціонування виробництва, коли при владі стоять не буржуа, а представники трудового народу. Але як перемігший пролетаріат повинен будувати соціалізм — цю історично нову суспільну формацію, зрозуміти важко, вірніше, зовсім неможливо, оскільки цій конкретній проблемі навіть не знайшлося місця в даному переліку. На практиці сталося так: перемогла соціалістична революція плюс — відбудували зруйноване, підняли освітній рівень населення, провели колективізацію сільського господарства — і ось уже соціалізм готовий.

Але якщо розглядати соціалістичну революцію з позицій марксистської методології чи, іншими словами, сучасної теорії подальшого розвитку суспільства, оскільки ми намагаємось відповісти на запитання, які потребують сучасного розуміння проблеми, то й процес здійснення соціалістичної революції треба розглядати з двох боків. По-перше, з позицій інтересів пролетаріату і, по-друге, з позицій ролі соціалістичної революції в побудові соціалізму, тобто роль і місце соціалістичної революції саме на революційному шляху переходу від капіталізму до соціалізму.

Отже, розглянемо нашу соціалістичну революцію з позицій інтересів пролетаріату, який здійснив її у 1917 році. Оскільки безпосередньою метою соціалістичної революції є визволення пролетаріату від експлуатації, остільки соціалістична революція є фіналом боротьби пролетаріату з буржуазією. Тому безпосереднім завданням соціалістичної революції є взяття влади і злам старої державної машини, а також знищення приватної власності на основні засоби виробництва. І це завдання було виконано пролетаріатом Росії в 1917 році. В результаті була встановлена диктатура пролетаріату і створений інститут державної власності. Таким чином, настанови марксизму як вчення про визволення пролетаріату, здійснені соціалістичною революцією, були виконані повністю.

Правда, в марксизмі є зауваження, яке вказує на те, що пролетарій, який здійснив соціалістичну революцію, знищує себе як клас. Без сумніву, тут мається вже на увазі факт побудови соціалізму, тобто безкласового суспільства. Але як розпочати безпосереднє будівництво цього суспільства, у марксизмі конкретних вказівок немає. Та й не могло бути, оскільки того часу такі питання на порядку денному не стояли та й практичного матеріалу для таких висновків не було зібрано.

Тому, коли намагаються за сьогоднішні труднощі, до речі, створені нами самими, і за погано побудований соціалізм звинуватити марксистсько-ленінське вчення, то це неправильно і вказує на нашу неосвіченість, тобто незнання. Якби засновники цього вчення знали, що наступні покоління будуть бездумно, а не творчо користуватись їх вченням, то вони, мабуть, якось би себе підстрахували.

Як відомо, відповідно до марксистського вчення, перед пролетаріатом, який наважився на соціалістичну революцію в 1917 році, стояло основне завдання — взяти владу і утримати її. Інакше революція і не могла б бути успішною. І всі подальші заходи у сфері економіки, політики і духовного життя нашого суспільства були спрямовані на виконання цього завдання. Навіть під гаслом про повну і остаточну перемогу соціалізму в нашій країні малась на увазі в першу чергу неможливість реставрації буржуазної влади у нас як ізсередини, так і ззовні.

І тому наша соціалістична революція, зупинившись у своєму розвитку тільки на виконанні першого і безпосереднього завдання — взяття і утримання влади, зуміла побудувати на практиці лише класичну пролетарську державу, де всі стали трудящими. Де власність на засоби виробництва стала єдиною, державною, і тільки через це стало можливим існування лише однієї партії і одного господаря, вірніше, розпорядника і роботодавця в особі єдиного державного апарату. На жаль, ми зупинилися таким чином всього лише за один крок від початку будівництва соціалізму, давно створивши передумови для цього кроку.

Зупинившись у своєму розвитку на створенні тільки пролетарської держави, ми опинились в одному із глухих кутів, які не так вже й рідко зустрічаються на прогресивному шляху розвитку суспільства в цілому. З іншого боку, добросовісно заблукавши і видавши це суспільство за істинний соціалізм, ми, практично, дискредитували саму ідею соціалізму.

А тепер про другий бік соціалістичної революції, про її місце і роль у переході від капіталізму до соціалізму. Здійснивши соціалістичну революцію, ми створили пролетарську державу, вирішивши проблему влади і власності. Але ми зупинились у нерішучості перед третім, останнім кроком, який повинен був привести нас до виконання основної і кінцевої мети: побудови соціалізму.

Ми, очевидно, не врахували, що в процесі нашої революції ми, практично, перервали саме еволюційний шлях розвитку капіталізму, тобто перервали існування не тільки буржуазної влади і приватної власності, а й зупинили повнокровне функціонування капіталістичного способу виробництва. А свого, соціалістичного способу виробництва, створити так і не зуміли. Адже ще марксизм вказав саме на спосіб виробництва як на основну рису, яка відрізняє одну суспільну формацію від іншої. А відомий марксистський вислів про те, що одна суспільна формація відмінна від іншої передусім не тим, що вона виробляє, а тим, як вона виробляє, найяскравіше висвітлює роль способу виробництва при переході від однієї історичної форми суспільства до іншої.

Щоправда, аналіз революційного шляху переходу від капіталізму до соціалізму показує, що формування нового, соціалістичного способу виробництва має здійснюватись найскладнішим шляхом, оскільки воно повинне починатись із утворення нових, соціалістичних відносин у сфері виробництва. Тоді як еволюційний шлях розвитку, за Марксом, навпаки, створює спочатку нові продуктивні сили, які й потребують потім для себе нових виробничих відносин. На впровадженні яких і закінчується еволюція капіталізму як такого.

Будівництво соціалізму для нас починається з виникнення нових виробничих відносин, тобто, іншими словами, із створення нової форми організації праці. У формуванні нових виробничих відносин головну роль відіграє зміна існуючої форми власності. Отже, відповідь на запитання про можливість побудови соціалізму сьогодні повинна бути позитивною. При цьому, гадаємо, побачити нові відносини заважає нам насамперед однобічне розуміння державної власності. Спочатку, при виникненні власності, ми її переоцінювали, вважаючи вже суспільною. А сьогодні наші економісти і політики переоцінюють, не бачачи шляхів перетворення її в суспільну власність. А саме цей шлях — шлях створення нової форми організації праці, що грунтується на суспільній власності, є нашим внутрішнім резервом для природного виходу з глухого кута. Разом з тим це означатиме і початок побудови соціалізму як такого.

Геннадій БУНТІН,
безробітний.

З ЖИТТЯ ФЕРМЕРІВ

В Охрамієвичах цієї весни з'явилося чотири фермери: Микола Мартино, Володимир Шульга, брати Володимир та Віктор Сірі, які одержали по 50 гектарів орних земель. Місцевий колгосп «Дружба» виділив хлопцям «придане» — три списані трактори, два плуги, два культиватори. І головне, не ставить початкуючим конкурентам палки в колеса, як у багатьох господарствах області.

Зустрівся я з ними днями. Працювали спільно, бо поки що без допомоги одне одному не можуть обійтися. На жаль, перший самостійний рік не порадував урожаєм. Одержали з кожного гектара майже по 10 центнерів ячменю.

— А ми й не розраховували на більше, — зізнається Микола Мартинович. — Нам дісталися списана техніка, така ж «списана» земля, в яку ми не встигли внести жодного кілограма органіки — поспішали вчасно провести сівбу. У наші запущені гектари треба ще вдихнути життя. А для цього потрібен, може, не один рік.

Взимку фермери планують закупити для відгодівлі 100 телят. Власні корми для худоби вже є: солома, зерно, підростає на 10 гектарах конюшина. Ще потрібно буде зібрати гречку на 14 гектарах і картоплю на 10 гектарах.

Сергій ПАВЛЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Корюківський район Чернігівської області.

Господареві на замітку

ГІСТЬ З АМЕРИКИ

Амарант прийшов до нас через океан, з Американського континенту. Двічі за свою багатовікову історію потрапив у немилість. На батьківщині оспіваний за красу в релігійних образах інків та ацтеків за наказом святішої інквізиції визнаний диявольським. Свого часу академік Микола Вавілов рекомендував його до негайного впровадження у сільськогосподарське виробництво. Проте «сталінська інквізиція» оголосила амарант небезпечним бур'яном, з допомогою якого «агенти імперіалізму зазіхають на чистоту колгоспних полів».

«Зелене світло» цій культурі відкрила перебудова. Кому пощастить дістати печиво чи цукерки, виготовлені на основі амаранту Київською кондитерською фабрикою, той зможе переконатись у його високих смакових та поживних якостях. Серед сільськогосподарських культур вирізняється високою врожайністю (до 2.000 центнерів з гектара зеленої маси). А коли зважити на виняткову особливість амаранту виводити радіонукліди з ураженого радіацією організму, що першими помітили японці, то... більш детальну інформацію, а також допомогу з придбанням насіння та рекомендації щодо вирощування цієї унікальної сільськогосподарської культури ви зможете отримати у київському малому підприємстві «Агроноватор».

Олег ІВЧЕНКО.

ОБКРАДЕНІ ЛЮДИ

Зі скарги жителів сіл Дуліцького і Безпечної колгоспу імені Кірова, яку на прохання Київської обласної прокуратури перевіряє Сквирська районна прокуратура: «Просимо допомогти, бо не можемо терпіти те, що робиться в нашому колгоспі. Невже немає ніяких законів для нашого голови! Він нікого не боїться, бо всі в його руках.

Є люди, які не працюють, сидять вдома... а зарплата йде (перераховуються кілька конкретних посад і прізвищ. — О. В.). Зубко Петро, свояк голови, отримує і за автомеханіка, хоч ним не працює... А Зубка жінка Надія Петрівна працює огородником. За ці роки вона завдала збитків до 25 тисяч, а в цьому році переорали огірки, цибулю і помідори... Голова поставив її ще й головою ревізійної комісії...»

В самому господарстві на нас чекала прикра новина: за фактом крадіжки свиноматки з колгоспного свинарника перед самим нашим приїздом Сквирським РВВС порушено кримінальну справу. Тепер важко однозначно сказати, хто це зробив і хто винен, це справа правоохоронних органів, як, до речі, і перевірка наведених у скарзі і оплачуваних за рахунок колгоспу «мертвих душ».

Сторож свиноферми Ольга Штика стверджує, що вона чула, як забили тієї ночі свиноматку, чула й голоси: «Якщо Ольга вийде з ферми, то зробимо з нею те ж саме, що і з цією льохою...» Перелякана жінка тремтіла до ранку, а коли розвиднілося, викликала по телефону міліцію з райцентру. Та коли міліція з'явилася на місці злочину, дощ змив і кров забитої свині, і всі сліди крадіїв...

Голова колгоспу з приводу крадіжки свиноматки зайняв чітку позицію: збитки господарству повинна відшкодувати сторож. Дійшло до того, що Ольга Дмитрівна руки на себе хотіла накласти. Виручила прокуратура, сказали там голові (за його ж словами), що коли не буде знайдено злодіїв, — гроші за свиноматку вираховуватимуться з керівників господарства. Але нещасну жінку це не радує, нещодавно із сльозами в голосі телефонувала до редакції й жалілася, що дехто в селі загрожує запроторити її до тюрми за те, що багато розпатякує...

Справді, дуже «невчасно» ми приїхали. Соромно нам було, коли голова, такий уславлений господарник, хапався в правлінні колгоспу за телефонну трубку і телефонував (як сам признався) голові Сквирського райвиконкому М. Пташнику: «Як мені діяти в даній ситуації? Ось понаписували, приїхали, перевіряють?..» Соромно було, коли Іван Федорович влаштував при нас (кореспондентах) своєрідне розслідування: хто ж це посмів написати подібне. Навіть шрифт конторської машинки бігав звіряти: «Знаю, звідки ноги ростуть — з контори такі детальні дані». Вирішив чомусь, що й папір, на якому односельці написали на нього скаргу, точно такий, як у правлінні колгоспу...

Але, мабуть, найбільш соромно за колгоспників, які побоялися підписатися під скаргою. Та це ще можна зрозуміти — справді заляканi. А як зрозуміти те, що, працюючи в колгоспі з ранку і до смеркання, постійно комусь потурати, жевріти, а не жити, і... мовчати. Надіятися, що приїде добренький дядя і наведе «порядок». Де ж гордість, гідність людська? Невже колгоспний лад і подібні Царенку голови колгоспів вбили все людське в душах селян? Невже там — у душах — залишилося тільки рабське?

Протягом цього року в телятниках господарства, за офіційними бухгалтерськими підрахунками, загинуло 105 телят. Чому так? Іван Федорович з цього приводу, схоже, не хвилюється і вважає нормальним явищем. Адже його колгосп спеціалізується на вирощуванні великої рогатої худоби, і від втрат нікуди не дінешся, та й рентабельність від тваринництва непогана — 48,6 відсотка, що становить мільйон 709 тисяч карбованців чистого прибутку. А з усього колгоспу взагалі рентабельність сягає 50,7 відсотка — 2 мільйони 181 тисяча карбованців чистого прибутку, що дає можливість вважати їхнє господарство лідером у районі.

Та люди бачать усе: як їхній керівник живе, як влаштовує своїх дітей і родичів, якими «заохоченнями» наділяє близьких підлеглих, як допомагає жити впливовим у районі особам. І попри всі гучні виробничі показники колгоспу не зовсім зрозуміло те, як можна вважатися передовим керівником, бути лідером сільського господарства, якщо є ображені людські душі? Підлеглі тобі душі. Односельці...

Олекса ВАЩЕНКО,
член Спілки журналістів України, депутат Київської міської ради народних депутатів.

На знімках: сторож свиноферми Ольга Штика; подружжя Фіялків, що виховало п'ятьох дітей — у сільраді їх вважають п'яницями...

Фото автора.

Жнива-91

КОГО ВИБРАВ КОРОВАЙ?

Коровай вибрав хліборобів колгоспів «Перемога», «Прогрес» та агрофірми «Еліта». Підперезаний вінками з пшениці, увквітчаний квітами герой районного свята «Обжинки-91» гордо всівся на руках комбайнових екіпажів згаданих господарств. Бо саме вони стали переможцями змагань жниварів Ужгородщини.

Звичайно, щоб було і до хліба, кращим трудовим колективам вручили й грошові премії. Призерам індивідуальних змагань серед механізаторів та водіїв, аби не ламали голови, що і де купити, вручили на місці цінні подарунки.

Як правило, герої — народ добрий. Не стали винятком і ужгородські жниварі. Вони порівну поділили пахучий коровай серед усіх учасників обжинок. А поки ті вминали смачні скибки, самовіддану працю хліборобів славили «Сторожницькі бетяри», вокальний ансамбль «Ужанка», інші аматори. За приємні хвилини їх теж не обминув смачний коровай...

Микола ГОРВАТ,
власний кореспондент «Голосу України».

А ХЛІБ ГНИЄ...

Останні загінки багатотрудних жнив долають хлібороби Черкаської області, намолочено близько одного мільйона 200 тисяч тонн ранніх зернових за середньої врожайності 28,5 центнера зерна з гектара. Озимої пшениці одержано понад 780 тисяч тонн, врожайність її становить 34,1 центнера з гектара. Це значно менше ніж торік.

Однак, не зважаючи на вжиті облвиконкомом енергійні заходи щодо продажу зерна державі, торги навколо хліба, затіяні рядом керівників господарств і району, тривають. У Драбівському районі, наприклад, намолочено майже 90 тисяч тонн зерна, а державі відправлено тільки близько 18 тисяч тонн. На токах Чигиринського району лежить майже 39 тисяч тонн зерна нового врожаю, а в державні засіки засипано 4,8 тисячі тонн. У Золотоніському районі через складування хліба під відкритим небом згнило кілька десятків тисяч тонн. Прокуратурою області притягнуто винних до відповідальності.

Лідія ТИТАРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Експрес-новини

Прем'єр-міністр Великобританії Мейджор прибув до США для зустрічі з президентом Бушем і обговорення питання координації подання допомоги Радянському Союзу. За словами Мейджора, Захід не повинен поширювати свою допомогу, доки СРСР не розробить конкретних планів економічних реформ.

У неділю британський прем'єр прибуде до Москви для переговорів з президентом Союзу Горбачовим та президентом Росії Єльциним.

* * *

Міністри закордонних справ ФРН, Франції та Польщі зібралися на дводенну нараду для обговорення становища в СРСР після спроби перевороту та вирішення загальних проблем у відносинах між цими країнами.

* * *

У східних районах Хорватії тривають бої, хоча на зустрічі президента цієї республіки Туджмана з представниками федеральної армії було підтверджено прагнення обох сторін припинити військові дії.

Учора Туджман зустрівся з президентом Франції Міттераном. Європейське співтовариство схвалило пропозицію Франції про проведення мирної конференції з питань розв'язання югославського конфлікту.

СТАЛІН ДАВ НАКАЗ...

Наш прес-клуб

День за днем в одному з тихих парків в присутності генерального прокурора Польщі, в очах якого застиг біль, розкрилися місця захоронення тисяч польських офіцерів, які були вбиті НКВС 50 років тому.

— У нас є прізвища 3896 жертв,— сказав Стефан Снежко, генеральний прокурор Польщі, спостерігаючи за ексгумацією в парку П'ятихати, що на відстані вісім кілометрів від Харкова.

Ці 4 тисячі поляків, скарані за наказом диктатора Сталіна,— з числа тих 15 тисяч польських офіцерів, які наприкінці 1940 року несподівано перестали писати своїм рідним і близьким з радянських таборів для військовополонених.

Москва намагалася приховати цей злочин до тих пір, поки торік Кремль офіційно не визнав, що за цими вбивствами стоїть НКВС.

Горбачов передав Ярузельському секретні документи, які підтверджують, що найбільше масове вбивство було в Катинському лісі неподалік від Смоленська, де було страчено близько 4,5 тисячі польських офіцерів.

— Місце під Харковом — це ще одна Катинь,— сказав один водій-харків'янин.

— Вважають, що тут було також поховано 6 тисяч радянських людей,— сказав радянський прокурор Третьєцький.

Снежко, генеральний прокурор Польщі, заявив, що незабаром почнеться ще одна ексгумація в містечку Митне, недалеко від Тверi, де було похоронено решту польських військовослужбовців. Знищені були «вершки» польської інтелігенції — офіцери вищого рангу, офіцери резерву, які були відомими юристами, лікарями і професорами.

Судячи з документів НКВС, польських офіцерів скарали в харківській тюрмі, а їхні тіла віддали землі в парку вночі.

«Упокій, Господи, їхні душі»,— провіщає напис на пам'ятнику.

Агентство «Юнайтед пресс інтернешнл» (США).

Ми — українці

У ДАЛЕКІЙ БРАЗИЛІЇ

Як повідомляє український тижневик «Новий шлях» (Канада), в березні заходами Українсько-бразильської центральної репрезентації розпочалося відзначення сторіччя поселення українців у Бразилії. Поодинокі українські родини прибули на цю землю з Галичини, нагадує газета, потім почалася масова імміграція, а тепер у далекій південноамериканській країні проживає триста тисяч наших земляків. Їхнім першим ювілейним здобутком стало відкриття навесні в приміщенні Паранського музею величавої виставки української культури та мистецтва, яка тривала майже два місяці. Майстерно розміщені численні експонати — релігійні речі, література, кераміка, різьба, вишивки та писанки — все це буквально зачарувало відвідувачів, зазначає видання.

Матеріали, присвячені століттю українського поселення на бразильській землі, вміщує на своїх сторінках і журнал «Нові дні» (Канада). Серед іншого в них повідомляється про те, що дуже довго життя наших земляків у Бразилії було важке. Щойно в другій половині вісімдесятих років стараннями професора Володимира Кульчинського у Паранському університеті запроваджується курс рідної мови, а з ініціативи депутата місцевого парламенту Віри Вічимишин конституція штату Парана надала державним школам право навчати української та інших етнічних мов. Як інформує газета «Християнський голос» (Німеччина), навесні у чотирьох паранських державних школах вже почали вивчати українську мову, а наступного року в місцях найбільшого скупчення українців до них додасться ще п'ять таких шкіл.

Зарубіжна українська преса рекламувала запланований на кінець літа тур американських і канадських українців до Південної Америки на святкування сторіччя поселення наших земляків у Бразилії. Вона повідомляла про посвячення в бразильських містах площ України та наріжних каменів під майбутні пам'ятники з нагоди ювілею, а також про участь в святкових концертах вокально-інструментального ансамблю «Стрілецька слава», організованого товариством «Україна».

Прес-служба товариства «Україна».

Коли спливають подробиці

ЧЕРВОНЕ ЧИ КОРИЧНЕВЕ?

Минуло кілька місяців, як у результаті об'єднання двох німецьких держав зникла з карти світу НДР.

Незважаючи на загострення економічних та соціальних проблем, шляху назад немає. Якщо основний тягар економічних труднощів лежить на плечах східних німців, то громадяни західних земель занепокоєні минулим їх колишніх сусідів, і перш за все злочинною діяльністю міністерства держбезпеки НДР, яке нагадувало спецслужби третього рейху. Це й затьмарює настрій німців, на яких крім коричневої тіні минулого тепер падає червона тінь сорокалітнього режиму СЄПН.

Не без підстав постає на сторінках західнонімецької преси питання: чи існує ще «німецький КДБ»? Безумовно, мається на увазі таємна держава Еріха Мільке — шефа держбезпеки, так званої «штазі». Незважаючи на офіційний розпуск, вона й сьогодні погрожує актами насильства й терору, спрямованими передусім на дестабілізацію політичного стану в країні, на зрив реформ, запровадження їх на нових землях.

Занепокоєння викликають факти прямих зв'язків терористичних «червоних бригад» з апаратом держбезпеки. Їхні члени не тільки знаходили на території НДР притулок, а й проводили необхідну підготовку до своїх акцій. З цього приводу цікавими є здогадки одного із співробітників «штазі»: «Факти зв'язків з «червоними бригадами» взагалі були мало кому відомі серед вищих кіл апарату держбезпеки та уряду НДР. Деякі моменти могли обговорюватися лише Мільке та Хоннеккером на самоті. Навіть можна припустити, що Мільке пробляв усе за спиною генсека СЄПН, за вказівками та під прикриттям КДБ, ще до часів правління Горбачова».

Вражає глибина проникнення агентів «штазі» у вищі кола ФРН, про що свідчить мюнхенський процес у справі про шпигунську діяльність східної спецслужби. На лаві підсудних опинилися два співробітники держбезпеки — генерал Шютт і старший лейтенант Вьюшке та два жителі Мюнхена — Альфред Шпулер, співробітник федеральної служби інформації та його брат Людвіг. У багатьох викликало подив, яким чином офіцеру «штазі» вдалося схилити братів Шпулер до зради. Виявилось, що вони діяли з політичних переконань, підтримуваних особистими зустрічами з генералом держбезпеки НДР Гроссманом. Слід сказати і про фінансову підтримку: «гонорар» А. Шпулера становив 330 тисяч західнонімецьких марок, його брата — понад 100 тисяч.

Проблема «штазі» не залишається поза увагою в Бонні. Але й верхівка спецслужби теж не стоїть осторонь. У січні цього року чотири генерали держбезпеки НДР — Гроссман, Шваніц, Ніблінг, Енгельхардт — звернулися до міністра внутрішніх справ з пропозицією про проведення зустрічі, яка сприяла б внутрішньому миру в об'єднаній Німеччині. Вони також надіслали перелік послуг, які могли б надати: розкриття агентурної мережі у ФРН і НАТО, що працювала (а може, працює й сьогодні?) на КДБ та інші спецслужби: архіви, загальна інформація про діяльність «штазі» тощо. За таку відвертість генерали вимагали часткової амністії своїх колишніх підлеглих.

Як зауважила газета «Рейнішер меркур», зустріч представників МВС Німеччини з квартетом вищих офіцерів держбезпеки більше скидалася на укладення миру, ніж на безумовну капітуляцію колишнього апарату «штазі».

На зустрічі Гроссман підкреслив, що діяльність держбезпеки НДР припинено, ніякого підпільного фронту не існує. Цього має вистачити, щоб вирішити проблему подєнтельменськи. Тобто, як додав Ніблінг, кожен має одержати шанс залишитися непокараним.

Щодо генералів, то вони вважають, що вже продемонстрували своє лояльне ставлення до нової Німеччини, яке полягає в їх мовчанні. Справді правильне прислів'я «мовчання — золото». Тим паче, що йдеться про інформацію, яка в разі обнародування могла б завдати політичної шкоди ФРН.

Що ховається за цією пропозицією генералів? Відверта турбота про долю колишніх співробітників чи якась нова таємна гра? Як би там не було, але цей план у Бонні не схвалили. На думку міністра юстиції ФРН Кінкеля, справа кожного офіцера держбезпеки мусить розглядатися з урахуванням їх особистої вини, функцій, які вони виконували, підтверджених документальними доказами.

Євген ВАСИЛЕВСЬКИЙ.

На фото з журналу «Шпігель»: архіви «штазі»: все — про кожного жителя НДР.

Гороскоп

СКОРПІОН

(З 24 ЖОВТНЯ ПО 22 ЛИСТОПАДА)

ВИ БУДЕТЕ дуже задоволені в жовтні — благодатний вплив Нептуна. Це буде дуже весела пора. Ви хочете мати все одразу, тому не повністю задоволені, бо не всі можуть це прагнення зрозуміти.

Вересень — це час турбот. Партнер буде дуже засмучений через непримиренність на роботі. Покращення настане 7 жовтня, хаос у стосунках закінчиться. У листопаді ви полинете до «любовного океану». Настануть приємні часи спілкування з партнером. Ваші старання марно не пропадуть. Ця щаслива пора продовжуватиметься довго.

Скорпіон-жінка не може собі знайти ідеального чоловіка. Але 10 жовтня трапиться так, що вона зустріне чоловіка, який буде їй до душі.

Скорпіон-чоловік прагнутиме в один день одружитися.

Можливе захворювання у вересні. Негативний вплив Плутона змусить вас підтримувати високу форму: в спорті, на роботі. Це мусить стати вашим завданням «номер один». Не турбуйтеся ніякими справами й не думайте про гроші. Все минеться, а здоров'я — найголовніше.

Скорпіон-чоловік може зробити собі славу на театральній сцені. Ви будете там дуже симпатичним і вишуканим.

Вживайте менше кави і алкоголю.

Для скорпіона-жінки бажано проводити вечори біля телевізора або на кухні.

У жовтні матимете два тижні для того, щоб поліпшити свої фінансові справи. Якщо це вам удасться, ви зможете придбати хороший будинок. Бажано з 17 жовтня по 29 листопада не починати ніяких важливих справ.

У СОРОЧИНЦЯХ НА ЯРМАРКУ

(Закінчення. Початок на 1-й стор.).

Он Золотий Черевик із своїм сімейством виїжджає на волах до садиби Хиврі. А вона, ну вража баба, ніяк не заспокоїться.

— Шибеник,— каже вона до Грицька Голопупенка.— Не бачила я твоєї матері, але знаю, що вона — погань. І батько твій — погань, і тітка — погань!

Лайку голосним реготом переривають головні герої, які зібралися довкола Миколи Васильовича: Панько Рудий, коваль Вакула з Оксаною, Солоха, Парася, відьмаки, чортяки, чумаки, козаки. А попереду — на гнідих і вороних дібрівських рисаках — Тарас Бульба з синами в оточенні козацтва. Виблискують на сонці шаблі й палі, вітер рве полотна знамен, а над головами лунає пісня: «А ми ж тую славну Україну...».

І здається, все єство пронизує дух свободи і вольності, які століттями здобували діди-прадіди. І як символічно, що саме минулого вечора з Києва долинуло повідомлення, що Україна здобула омріяну незалежність.

Ярмарок набрав нової сили, наповнився багатством і колоритом національної культури. І хай не було на ньому в достатку всякої всячини, як за давніх часів, «що хоча б в кишені було рублів із тридцять, то й тоді не закупив би усього ярмарку». Але ніхто голодним і сумним звідти не поїхав, бо про полтавські галушки ви, може, щось і чули, а чи куштували хоч раз у житті миргородські вареники, пирятинські гречаники, лубенські потапці, сорочинські сластьони, прикладалися до гадяцького кулешу, диканських шуляків...

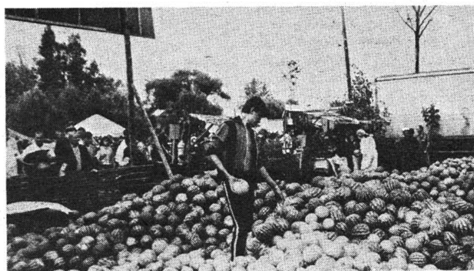
А ще треба хоч раз побачити вироби опішнянських та хомутецьких гончарів, решетилівських ткаль, лохвицьких вишивальниць, кременчуцьких різьбярів. Почути талановитих співаків, музик, побачити й художників, народних майстрів усіх жанрів не тільки з Полтавщини, а й з інших областей України.

Ярмарок гомонів, торгувався, жив відкритим людським спілкуванням — цим воістину народним духом, на який така багата наша земля...

Григорій ГРИНЬ,
власний кореспондент «Голосу України».

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

ПУТЧ

ДРАМА У ТРЬОХ ДІЯХ З ПЕРЕДБАЧУВАНИМ ФІНАЛОМ

Дія третя і остання.

ЩО Ж ДАЛІ?

Як стало відомо, Президент СРСР М. Горбачов видав Указ про перебудову діяльності органів державної безпеки. Саме ця державна структура, на наш погляд, зіграла вирішальну роль у серпневих подіях. Виконуючи впродовж багатьох років прямі вказівки верхівки КПРС, чекісти від першого дня і до останнього вірою і правдою служили ідеологічній догмі. До лав держбезпеки набирали «особливих» людей. Годі було думати, що забезпечене життя може комусь набриднути. Тож і захищати свої інтереси вони, здавалося б, повинні були всіма можливими засобами.

Те, що одним із головних «гвинтиків» змови був колишній голова КДБ Крючков, підтверджує сказане. Але є інший бік справи. Зараз, коли відкриваються дедалі нові сторінки путчу, багатьох приголомшило повідомлення про те, що саме чекісти відмовились брати штурмом російський парламент.

Команда «Альфа» — один з рятівників серпневої революції в Москві. Тепер, коли до кримінальної відповідальності притягнуто колишнього шефа КДБ Крючкова та його заступника Грушка, мов на фотознімку, поступово проступають невидимі важелі, які і призвели до водорозділу в цьому надсекретному відомстві.

Понад двадцять років тому автор цих рядків разом з близькими друзями мав нагоду ознайомитись з методами його діяльності. Всі ці роки доводилось мовчати, бо на стіл оперуповноваженого лягло письмове зобов'язання «хранить и не разглашать тайну». Щодо стосунків, то вони мали свій специфічний характер. Мабуть, це була звичайнісінька метода «випасу» тих, хто був, коли не в підозрі щодо якоїсь антикомуністичної конкретної роботи, то в полі зору як нелояльна особа. Цей пласт діяльності «органів», заснований на тотальному залякуванні молоді, викорінення навіть бодай незначних паростків вільнодумства, ще треба і треба вивчати. Бо гам, ще на студентських лавах, з нас, селянських і робітничих дітей, робили слухняних і сонних свідомістю рабів, прищеплюючи підлі пагони прислужництва, дволикості, кар'єризму. Добре запам'яталися розмови з університетським партійним начальством віч-на-віч, яке з'ясовувало, чи годен цей студент вчитися далі, чи треба, як казали, «звільнитися» від нього.

Гадаю, з часом таких свідчень буде чимало. Поволі зрозумілим стане та фантасмагорична картина психологічного тиску, під яким перебувало все наше суспільство. І найважчим, але невидимим, каменем лежала ця неймовірно тяжка брила політичного визиску, яку спрямовувала правляча партія, а виконував весь велетенський поліцейський апарат.

Говорю про це тому, що в Москві на барикадах бачив молодь. Були і дорослі, і навіть літні люди. Але серпневе московське протистояння все ж таки винесли на плечах двадцятилітні. Шість років тому їм було по 14. Вони починали своє свідоме життя під прапором відносної гласності і відносної свободи. Однак навіть цього було достатньо, щоб у тяжкий час стати саме на бік демократії. Може, це і є найбільшим надбанням того процесу, який усі ці роки ми називали перебудовою.

Немає сумніву, що цей процес торкнувся державних структур. Не винятком є і розгалужена система політичної поліції. Якщо хтось вважає, що КДБ увесь період, від заснування до наших днів, перебував у якомусь стерильному коконі, то це помилка. Угноєння грунту майбутнього державного перевороту почалося давно. І відбувалось знову ж таки в усіх сферах життя. Скажімо, хіба хлопці з команди «Альфа», яка була спрямована на боротьбу із злочинністю, не бачили, що відбувається у рідному відомстві?

Одна з московських прогресивних газет навела нещодавно факти зловживань КДБ, так би мовити, у соціальному плані. «Рекетом» держбезпеки вона назвала вилучення із обігу столиці готельних номерів у «Золотому колосі» та «Ярославській» для потреб «лицарів плаща і кинджала». На які кошти, запитує видання, побудовані комплекс МУЦ (Московський учбовий центр КДБ) на вулиці Пельше?

Це, звісно, лише окремі і незначні приклади того, куди спливали бюджетні кошти. І якщо високий чин, за свідченням тієї ж газети, віз з-за кордону навіть вікна для перебудови своєї квартири, маючи на думці, що бере участь у перебудові економіки, а ще гадав, що ніхто нічого такого не бачить, то він, звісно, помилявся. Молоді хлопці, які мали в разі потреби покласти життя у боротьбі із злочинцями, все бачили і все розуміли. І коли їм поставили завдання знести гранатометами два перших поверхи «Білого дому», а потім узяти штурмом російський парламент, вони, мабуть, запитали себе: а кому це потрібно? Відповідь одна — тій самій партійно-державній олігархії, яка на словах була за «економічну перебудову», а насправді перебудовувала «під шумок» дачі, приватизувала магазини, відкривала свої банки... До речі, у готелі «Ярославська», який колись частково належав органам, тепер теж банк. Його статутний фонд понад два мільярди карбованців. Звідки у людей такі гроші і звідки такі можливості, які дозволили «експропріювати» будинок навіть у держбезпеки?

Отут треба сказати про те, що буде далі. Ейфорія від перемоги демократії схлине скоро. Але навіть демократія, яка щойно стояла проти тоталітаризму, має, так би мовити, його родимі плями.

Ось картинка з натури. На східцях «Білого дому» сидить у кріслі чернець і, блазнюючи, закликає православних топтати значок із зображенням Леніна. Солдатові у формі каже: «Снимай и ты, сын мой, свои регалии, а не то, не ровен час, накличешь гнев народный». І слухняний натовп на цей заклик уже висловив щиру готовність розправитись із солдатом. І було б так, якби не оборонили його тверезі від переможного сп'яніння люди.

Перебіг подій показує, що сьогодні країна стоїть на порозі значних змін. Як за своїм внутрішнім устроєм, так і за змістом майбутніх відносин у суспільстві. Цьому устрою і цим відносинам не відповідає ані нинішній стан влади, ані чинне законодавство. Ті акти, які були прийняті раніше, тепер можуть або стримувати подальший хід реформ, або ж слугувати лише на короткий проміжок перехідного періоду. Чи затягнеться цей період, чи ми стрімко підемо вперед — покаже час. Сьогодні може збити з пантелику боротьба за так звану «спадщину КПРС». Знову чути голоси про експропріацію, розподіл... Та хіба сьогодні це головне? Якщо Україна як держава не знайде себе у Європейському домі вже цієї осені, то, попри всі переваги незалежності, вона не зможе наздогнати навіть свого сусіда Росію, яка вже має президентське правління, дійову виконавчу владу і чіткий напрям у поступальному русі до ринку. Відставання ж на цьому етапі економічних і соціальних реформ неминуче призведе до тяжких наслідків у майбутньому. Хто знає, чи не стануть нинішні наші вагання тим чинником, який і зумовить рух до якоїсь угоди чи союзу вже через рік-півтора?

Що це буде — фінал чи початок? Чи можемо вже зараз передбачити ці події, як народ інтуїтивно передбачив провал державного перевороту? Це передбачення мало різне вираження і різне спрямування. Однак в одному, як у фокусі, зійшлося: тоталітарний режим, навіть, якщо його «життя» розтягнулося на десятки років, це — лише режим, епізод у розвитку, в еволюції суспільства. І ніякий путч, вдалий чи невдалий, не в змозі зупинити цей розвиток.

У цьому і є, очевидно, головний урок минулих драматичних і трагічних подій серпня 1991 року.

Леонід САМОЙЛЕНКО, спеціальний кореспондент «Голосу України».
Київ — Москва — Київ.
Фото Олександра ІЗОТОВА.

ЧЕСТЬ МАЄТЕ, ПАНОВЕ ОФІЦЕРИ!

(Закінчення. Початок на 4-й стор.).

УКДБ по Львівській області у дні путчу зайняло очікувальну позицію. 23 серпня, в п'ятницю, на зборах колективу було сказано, що УКДБ не причетне до путчу.

22 серпня, в четвер, до мого корпункту навідався оперативний уповноважений УКДБ по Львівській області капітан І. Паращак. Він ознайомив мене зі своїм зверненням до депутатів, Верховної Ради України, запропонував опублікувати його в газеті. По тому події розвивалися так стрімко, що потреба у зверненні відпала, та я все ж хочу процитувати його, оскільки воно було написане «до», а не «після»: «Керівництво КДБ УРСР не могло не знати про підготовку та здійснення злочину. Вже вкотре за свою історію багатотисячний колектив співробітників державної безпеки республіки став безправним заложником брудних політичних інтриг номенклатурно-партійної верхівки КПРС, КПУ, КДБ Союзу та УРСР. Як довго ще всім нам нести ганьбу свого і компартійного керівництва?» Тягар цієї ганьби капітан І. Паращак відчув на собі давно і ще в грудні минулого року написав заяву про вихід з КПРС. Відтоді він став «білою вороною» республіканського масштабу. Його рішення було сприйняте колегами і керівництвом, як нечуване зухвальство. Капітана І. Паращака звинуватили і в зраді, і в націоналізмі, і ще казна в яких гріхах. Однак звільнити його з органів чи перевести на роботу зі Львова в провінцію не вдалося. «Горішок» виявився міцним і високопрофесійним — не було за що зачепитися. Капітан пройшов цілу низку «співбесід» і не здався навіть після виклику на «килим» до голови КДБ УРСР М. Голушка. Капітан І. Паращак, журналіст за фахом, і надалі має намір працювати в КДБ, бо департизовані органи державної безпеки зможуть нарешті спрямувати свої зусилля на упередження злочинів проти держави.

Нині серед осіб цивільних і військових чимало таких, що розмахують кулаками після бою. Та оскільки все суспільство з'ясовує, хто є хто, і в цьому з'ясуванні взаємин деякі крикуни можуть вийти на перший план, маємо віддати належне тим, хто свої вчинки звіряв із совістю і честю, а не з перебігом путчу. Саме з таких капітанів розпочнеться, нарешті, перебудова в армії і правоохоронних органах.

Оксана ТЕЛЕНЧІ, власний кореспондент «Голосу України».
Львів.

УКРАЇНА І ЄВРЕЇ

НАВРЯД чи хто заперечуватиме, що одна з умов стабільності і прогресу на Україні полягає в злагоді в міжнаціональних відносинах. І твердження це справедливе. Особливої актуальності надають йому три обставини. По-перше, досить тривалий час українська державність, культура, мова, гідність були пригнічені під тиском союзної великодержавної адміністративно-командної системи. По-друге, на превеликий сум, у різних національних регіонах СРСР на сучасному етапі вирує не тільки загострення етнічних відносин, а стихія ворожнечі і кривавих міжнаціональних конфліктів. По-третє, більш як чверть 52-мільйонного населення України становлять не українці, отже питання розумного поєднання інтересів і потреб усіх націй і народностей, які живуть на Україні, толерантного розвитку міжнаціональних відносин набувають великого значення.

Століттями жили поруч на Україні українці і євреї. Минуле в їхніх відносинах не завжди було безхмарним, сьогодення визначається нині багатьма чинниками, що іноді діють у протилежних напрямах. З огляду на це, міжнародна наукова конференція, присвячена проблемам українсько-єврейських відносин, що відбулась у червні цього року в Києві,— явище певною мірою унікальне. Адже більш як 60 років нічого подібного не було.

І здається, ця конференція, в якій брали участь учені і громадські діячі України, Москви, Канади, Ізраїлю, США, ФРН, інших країн, зробила позитивний внесок не тільки в розвиток суспільної думки, збагачуючи україніку та іудаїку, але і в справу гармонізації відносин і прогресу обох народів.

Президент Республіканської асоціації українознавців Іван Дзюба, що був головою оргкомітету конференції і дуже багато зробив для її підготовки і проведення, вважає, що обидва народи — українці і євреї — були жертвами однієї політики. В їхніх відносинах є гострі питання. Навіть з найкращих міркувань їх не можна ігнорувати. Не на користь взаєморозумінню й лакування минулого. А в минулому було все: і добре, і погане, і визначні події, жахливі трагедії, співчуття і нерозуміння, підтримка і неповага, антисемітизм і українофобія.

Складова частина українсько-єврейських відносин минулого — події другої світової війни. Наближається 50-річчя трагедії Бабиного Яру, геноциду єврейського населення України німецько-фашистськими окупантами та їхніми поплічниками. Під час відвідання Президентом США Дж. Бушем меморіального комплексу «Бабин Яр» Голова Верховної Ради УРСР Л. Кравчук сказав: «29 вересня 1941 року фашистські окупанти вчинили в цих квітучих місцях одну з найжахливіших акцій другої світової війни — знищення багатьох тисяч євреїв, а згодом перетворили яр у величезну братську інтернаціональну могилу євреїв, українців, росіян, поляків, представників інших національностей... Меморіальний тиждень пам'яті жертв Бабиного Яру, проголошений Верховною Радою і урядом Української РСР, знайшов щемливий відгук у серцях найширших кіл світової громадськості».

Тривалий час трагедія тотального знищення київських євреїв у Бабиному Яру замовчувалась. Нині цьому покладено край. Не зайве буде назвати і їхніх катів. Тільки в масовій страті з 29 вересня по 3 жовтня 1941 року брали участь 1200 вбивць. Головний виконавець — зондеркоманда 4-а у складі приблизно 150 есесівців і гестапівців на чолі з штандартенфюрером СС Паулем Блобелем. На допомогу зондеркоманді було надано 45-й і 303-й поліцейські батальйони, «буковинський курінь», який пройшов кривавим чоботом від Чернівців до Києва, а також «добровольці» з місцевих покидьків, підібраних окупантами.

Сторож Лук'янівського кладовища Сергій Іванович Луценко, який був очевидцем цього страшного злочину, розповідав: «Віками ховали на Лук'янівці мерців, але прокляті фашисти за один тиждень поховали в Бабиному Яру стільки, що їх на трьох кладовищах не вкладеш».

Усього в Бабиним Яру було розстріляно майже 200 тисяч радянських громадян, з яких приблизно 150 тисяч були євреї. Одночасно з трагедією Бабиного Яру і в наступні місяці 1941 року було знищено єврейське населення Правобережжя й окупованої частини Лівобережної України. Тільки в Дробицькому Яру під Харковом 26 грудня 1941 року розстріляно близько 15 тисяч харківських євреїв. Світова історія ніколи не знала таких страхів, таких масштабів убивств, такої нещадності до жертв, якими відзначені дії німецької армії і нацистських служб.

У західних областях України, в містах єврейського розселення, було повсюдно створено гетто. Гітлерівські окупанти намагались розпалити міжнаціональну ворожнечу серед місцевого населення. Спочатку вони провокували єврейські погроми. Розрахунок був на здійснення бузувірських планів знищення євреїв руками своїх прислужників із батальйону «Нахтігаль». У Львові українські фашисти вбили між 30 червня і 3 липня 1941 року чотири тисячі євреїв. Абсолютна більшість населення не брала участі в погромних діях банд і місцевої поліції, а чимало українців, ризикуючи життям, рятували євреїв.

Яків Сусленський, президент Асоціації єврейсько-українських зв'язків (Ізраїль), написав книгу «Українці і їхня допомога у рятуванні євреїв», у якій робить наголос на тому, що ризик, пов'язаний з переховуванням євреїв, був на Україні незрівнянно більшим, ніж у країнах Західної Європи. За це платили життям. Як злочинці заслуговують кари, так і праведники гідні всілякого визнання й підтримки. Спеціальна комісія при меморіальному інституті катастрофи й героїзму в Єрусалимі ЯД ВАШЕМ нещодавно надала звання «Праведники миру» родині київського священика Олексія Глаголєва, яка врятувала в роки окупації 11 євреїв. За неповними підрахунками, під час трагедії Бабиного Яру за допомогою місцевих жителів, українців і росіян, було врятовано майже сто євреїв і сорок дітей від змішаних шлюбів. Літня няня-українка Надія Хоменко з трьома єврейськими дітлахами пішла на розстріл у Бабин Яр. Восени цього року в Бабинім Яру має бути посаджено Алею Праведників.

НАРОДНИЙ депутат України Володимир Крижанівський, виступаючи на конференції, дуже мудро, людяно розгорнув тему українсько-єврейських відносин. Він розповів і про такий факт. Його тітка, яка не відзначалась особливою схильністю до євреїв, під час окупації в Кам'янці-Подільському переховувала в себе сусідку-єврейку, з якою до війни майже кожного дня сварилася. Коли він запитав, як же вона, ризикуючи життям, робила це, тітка відповіла: «Це ж людина... Невже могла я діяти по-іншому?»

— У 1943 році в газеті «Ейникайт» («Єдність») було надруковано нарис Василя Гроссмана «Україна без євреїв». Гроссман писав: «В українському селі Козари на старому київському шляху між Ніжином і Козельцем... 750 будинків спалили німці напередодні пасхи. 750 сімей загинуло в полум'ї — ніхто не вийшов живцем... Так, як мовчать Козари, мовчать на Україні євреї... Народ позлочинницьки вбито. Всіх убито — мільйони євреїв України. Це не смерть на війні із зброєю в руках. Це вбивство душі і тіла народу... Це винищення народу, який століттями жив у сусідстві з українським народом, разом з ним працював, поділяючи радощі і горе на одній і тій самій землі».

Євреї в роки другої світової війни були не тільки жертвами фашизму. Вони воювали проти гітлерівських загарбників у складі Червоної Армії, інших союзних армій, разом з іншими народами зробили свій внесок у Велику Перемогу. Вони брали активну участь у антифашистському підпіллі, в русі Опору, билися проти окупантів у партизанських загонах.

Мені довелося виступати на конференції з доповіддю з деяких питань єврейського опору фашистським катам на окупованій Україні. У багатьох гетто і таборах Західної України діяло єврейське підпілля. Воно першим зрозуміло, що мета гітлерівців не створення гетто і трудових таборів, а повне знищення єврейського народу. І підпілля створило в гетто таємні майстерні, де лагодили стару зброю і виготовляли примітивні гранати й міни, проводили навіть підпільне військове навчання. Тисячі молодих людей ішли з гетто до лісів і створювали там єврейські партизанські загони (наприклад, у районі міста Броди) або приєднувалися до радянських партизанів. За різними даними, було 25—30 тисяч партизанів-євреїв на окупованих територіях СРСР. Вони атакували фашистські опорні пункти, поліцейські дільниці, мінували транспортні шляхи, підривали ворожі поїзди. Чимало з них заплатило життям за підпільну діяльність, під час повстань у гетто, у партизанських боях.

У червні 1943 року з допомогою бійців української антифашистської підпільно-партизанської організації «народова гвардія» було організовано втечу 43 євреїв з гетто Самбора. Ті з них, хто міг носити зброю, відразу ж стали на шлях збройної боротьби проти окупантів. Незабаром у районі Самбора — Борислава почав діяти партизанський загін Давида Ерльбаума. Кілька вдалих операцій на бойовому рахунку бродівського єврейського партизанського загону. В травні-червні 1943 року в гетто Львова, Бродів, Рогатина, деяких інших відбулись повстання приречених євреїв, що супроводжувались повним знищенням повстанців і ліквідацією гетто.

Інше становище було на Правобережжі й Лівобережжі. Тут гетто або взагалі не створювались, або існували дуже малий строк і правили місцем збору для наступного тотального знищення євреїв. Ці обставини значно обмежували й утруднювали можливість опору акціям геноциду, тим більше — організації партизанських дій. Але матеріали Надзвичайної Державної Комісії СРСР по розслідуванню злочинів німецько-фашистських загарбників, підрозділів Комісії по областях і населених пунктах України свідчать про численні факти опору, зокрема пасивного, приречених євреїв. Багато єврейських сімей, щоб уникнути масових екзекуцій, різними способами кінчали життя самогубством (Вінниця, Полтава, Дубно, Мізоч, Сарни).

ІСНУЄ чимало незгадуваних даних про опір євреїв фашистським катам, ще більше — невідомо. Тож факти свідчать: опір був, але дослідження і розкриття цього важливого питання з відомих і різних причин тільки започатковано.

Звичайно, головну увагу слід приділяти сучасному стану справ і відносин.

Якусь частину в сучасних українсько-єврейських відносинах і зв'язках зайняв і Ізраїль. Його стратегічним інтересам відповідали б тісні відносини з дружньою Україною. Інший бік цих відносин — масовий від'їзд до Ізраїлю єврейського населення України. Ось київське земляцтво в Ізраїлі налічує вже більше як 20 тисяч членів. Звичайно, повинні бути гарантії вільного цивілізованого виїзду євреїв, до прабатьківщини, які остаточно вирішили для себе це питання. Але воно складне, багатогранне, має свою діалектику. «Від'їзд єврейського населення з території України буде непоправною втратою, бо йдеться про народ талановитий, мудрий, працьовитий», — вважає молодий учений Вячеслав Швед.

Дехто вважає, що нині шляхи української і єврейської спільності розійшлися, оскільки — єврейська спільність прямуватиме до своєї історичної батьківщини — до Ізраїлю, і що ця перспектива стане загальною. Такі міркування не здаються нам правомірними. Далеко не всі поїдуть. Частина єврейського населення залишиться на Україні й пов'яже своє майбутнє з Україною. Ці люди вправі розраховувати на позитивне розв'язання питань збереження й відродження всього, що пов'язано з єврейською історією, культурою й релігією на Україні, питань створення реальних умов для відродження єврейської самосвідомості, мови, школи, кращих національних традицій. Цьому, очевидно, сприятимуть і Закон про національні меншості на Україні, і створення Державної комісії Української республіки у справах національностей, а також відповідних органів у місцевих Радах народних депутатів, і розробка та прийняття спеціальної державної програми сприяння розвиткові культур національних меншостей.

Вважаю, до програми заходів щодо розвитку українсько-єврейських відносин і зв'язків у сфері науки й культури, яку передбачається розробити, потрібно занести підготовку й публікацію наукових і науково-популярних праць, про відсутність яких уже не раз ішлося, а саме: «Українці і євреї, їхні взаємні стосунки: історія і сучасність», «Євреї на Україні», «Фашистський геноцид єврейського населення України» тощо.

Завершуючи, хочу висловити два побажання: по-перше, щоб найбільш слушне та істотне з накреслених заходів було реалізовано, і, по-друге, щоб зустрічі на зразок згадуваної конференції стали традиційним, може, й щорічними.

Стер ЄЛІСАВЕТСЬКИЙ,
кандидат історичних наук.

Гетьмани, гетьмани,
Якби-то ви встали.
Встали, подивились на той
Чигирин,
Що ви будували, де ви
панували!
Заплакали б тяжко, то ви
б не пізнали
Козацької слави убогих руїн.

(Т. Шевченко).

про «велике місто Чигирин» просто не повірила, бо ходила з матір'ю на базар і бачила, що там на вулицях пасуться кози, а на вигоні в куряві кушпеляться кури... Навіть морозива у ларку немає. Не те, що в Києві...

Закінчувалися шістдесяті. І звідки мені було знати, що через двадцять літ стоятиму в Чигирині на Замковій горі, а керівник археологічної експедиції Академії наук кандидат історичних наук Павло Горішний повторить «таємницю» гетьманського міста, почуту в дитинстві?..

— Ось тут, на схилі гори, — показував археолог рукою, — стояла легендарна фортеця, про яку арабський мандрівник Павло Алепський напише: цитадель схожа на фортецю Алеппо і видно її на значній відстані. Вона не має собі рівних у країні козаків...

Нижче знаходилася резиденція Богдана Хмельницького. Це звідси він писав на своїх універсалах і посланнях: «Дано з міста столичного Чигирина власною рукою».

Експедиція П. Горішного вдруге прибула на розкопки Замкової гори. А тоді, в кінці 60-х, коли археологи вже «нащупували» контури ка-

Це справа не одного дня, але конче необхідна — такий висновок виступу кєзакознавців.

Однак тоді, у вісімдесятих, ніхто не почув голосу вчених. Він потонув в оглушливих барабанних рапортах. Несподівано зазвучала в них і назва Чигирина. І ось з якого приводу: у межиріччі Дніпра і Тясмину, захоплено інформувала преса, розпочато «будову століття — одну з найпотужніших у Європі ДРЕС, котру приїхали споруджувати представники багатьох національностей СРСР...».

Чому могутній перст Міненерго СРСР указав саме на залісненї сосною піщані дюни під стародавнім Чигирином — ніхто не цікавило. Втім, тоді майже ніхто не задавав «зайвих» запитань. Навіть чигиринці, яким наобіцяли золоті гори й райські яблука.

Перший грім грянув, як тільки розвіявся фіміам навколо десятків убитих у пісок мільйонів карбованців: з'ясувалося, що твердого палива, під яке проектували станцію, не вистачить.

Перепроектували під рідке паливо. Не минуло й двох років — загуркотів другий

— Втративши надію на допомогу і стільки часу, ми взялися за соціально-культурні об'єкти самотужки,— розповідає заступник голови райвиконкому В. Ключник.— Але посудіть самі: тепер на промисловому майданчику освоюють щороку п'ять мільйонів карбованців (горе-будова, незважаючи ні на які бурі, продовжується: тепер уже «рідне» українське Міненерго перепроектовує її. На цей раз під газ).

СЬОГОДНІ в місті над Тясмином проживає близько 13 тисяч населення. Найбільше підприємство в ньому — шкіргалантерейна фабрика. Працює там 350 чоловік. Місто не газифіковане, без стічної каналізації, з розбитими шляхами. Житла чигиринці чекають по 20 років і більше. В райцентрі одна примітивна лікарня, переповнена в чотири рази, три дитячих садки, дві середні школи. Одна українська, друга — змішана, частина класів з російською мовою викладання: враховано побажання мешканців «Орбіти». Школи переповнені, і дітям доводиться ходити «у прийми». Після підвищення цін 70 відсотків школярів не харчуються в їдальнях,

директор Чигиринського історико-культурного заповідника В. Полтавець, палкий краєзнавець і краєлюб. («Він весь Чигирин хоче повернути у сімнадцяте століття!» — охарактеризували Василя Івановича у райвиконкомі).

— Бачте,— продовжує краєзнавець, — археологи вже відкрили частину кріпосної стіни! У ленінградських архівах мені вдалося відшукати план фортеці і всього міста XVII століття, складений шотландцем Патріком Гордоном. Тепер археологам усе буде відомо на Замковій горі до сантиметра!

Василь Іванович розповів, що і в Суботові, де працює експедиція, теж є цікаві знахідки періоду чорноліської культури («уявляєте: це VIII—IX століття до нашої ери!»). Вже достеменно стало відомо, що батько Богдана Хмельницького, чигиринський підстароста Михайло, збудував свій маєток на місці древнього городища — археологи виявляють на замчищі все нові й нові культурні нашарування. Місце, де народився Богдан, благословенне. Тут він вибудував собі Іллінську церкву, в ній його поховали. Білокам'яна споруда збереглася до наших часів і служить суботів-

400-річча ... видатного ... жавного й ... талановито... ломата Бо... кого (159... ськість ви... рення одн... Замковій ... ної дії обі... земляки-ч... ської діас... художник... ний худож... Гончар, як... нового кра...

Д... затвердили ... якими пере... ти великим ... по благоус... місць, спор... об'єктів ... ного призн... Будинку д... зею і ... Богдан... переліку ... ввійшли і ... позиції вч... свого часу ... літ, і нов... каві й пот... раздилось ... готові, а... мів було ...

ГЕТЬМАНСЬКА СТОЛИ...

МІЙ одинадцятирічний син уголос вчив напам'ять Шевченка. Сумні Тарасові рядки самі западали в дитячу душу і до хвилі, затуливши долонями вірша, він перевіряв себе «на оцінку»:

Чигрине, Чигрине,
Все на світі гине,
І святая твоя слава,
Як пилина, лине
За вітрами холодними...
...Спи, Чигрине, нехай гинуть
У ворога діти.
Спи, гетьмане, поки встане
Правда на сім світі.

Я слухала синів голос і пригадала, як у дитинстві мій старший брат Олекса, затятий читач історичних романів, відкрив мені про Чигирин «таємницю».

— Уявляєш! — гукав він, потрясаючи якоюсь пошарпаною книжкою.— наш Чигирин у сімнадцятому столітті був більшим за Київ утричі! Це була столиця козацької держави! До Чигирина, резиденції ясновельможного гетьмана Богдана Хмельницького,— зауваж, тільки його єдиного так величав всевладний турецький султан — прибували посли з Англії, Франції, Швеції, Польщі, Візантії!.. І всі прагнули союзу з Україною! Сам Кромвель писав до Хмельницького листи, бачачи в ньому свого однодумця!

Перевівши подих, брат почухав потилицю і засмутився:

— Тільки ти того, про це не дуже... Бо нашій історичці вже пришили націоналізм...

У свої безтурботні дванадцять я не второпала, що воно таке отой страшний «ізм» і куди його пришивають. А

зематів і фортеці, а в Суботові тривали успішні розкопки на замковищі Богдана Хмельницького, їх несподівано відкликали до Києва і понад двадцять років вони не повертались до них. На козацьку тематику негласно було накладено заборону. Навіть слова «кошовий», «гетьман», «козак», «Запорозька Січ» викликали підозру і невдоволення.

У дипломатичній формі, але з чітко обгрунтованою позицією щодо долі Чигирина, Суботова, урочища Холодний Яр, виступили в той час, ризикуючи викликати на себе гнів твердих «інтернаціоналістів», вчені О. Апанович, О. Компан, Я. Ворончук.

«Ми вважаємо,— писали науковці,— що Чигирин і Суботів за своїм історичним значенням повинні стати заповідниками, а Холодний Яр — національним парком. До цих місць необхідно прокласти під'їзні шляхи, збудувати тут готелі, кемпінги, харчоблоки. Потрібно провести грунтовні дослідження Замкової гори, оборонних стін, залишків башт, рову, церкви та інших військових і побутово-господарських об'єктів, садиби Хмельницького, Іллінської церкви, Мотронинського монастиря, городища, курганів у Холодному Яру...». Далі науковці пропонували відтворити вигляд, або принаймні елементи Чигирина XVII століття з його фортецями як типового середньовічного українського міста, реконструювати гетьманський Суботів, як зразок типового козачого хутора з його пасіками, млинами, промислами і укріпленнями. Створити у Чигирині панораму оборони міста українськими козаками і російськими солдатами від турецько-татарського нашестя в 1677—1678 роках, а також краєзнавчий музей.

грім. Обмаль, довели уточнені підрахунки, і мазуту для такого велета...

До чорнобильського грому лишалося ще шість років. Чигиринську ДРЕС без зайвого галасу почали перепроектовувати під атомну електростанцію на шість реакторів. Мільйон за мільйоном освоювали будівельники, в один рік — десять, у другий — двадцять, а найударнішого року — аж 28 мільйонів! Забутий Богом і людьми Чигирин ледь животів, простягаючи руку до багатого «шефа». Але той був зайнятий знищенням соснового лісу, де виростав виселок атомників «Орбіта», і не поспішав нічим ділитися з місцевими «господарями». Щоправда, бетонний шлях від виселку до Чигирина проклали. І кружляти древньому місту по божевільній атомній орбіті й досі, аби не задзвонили лиховісні дзвони Чорнобиля...

Всі ніби прокинулися від летаргічного сну. Спочатку самі чигиринці, а потім письменники і громадськість Черкащини підняли голос протесту проти АЕС у Чигирині. З Києва озвалися схвильовані голоси діячів науки і культури й серед них до болю стривожений Олеся Гончара: невже можна отак — бульдозером по історії, по святині України?! І тоді відступили в Москві: Рада Міністрів СРСР прийняла рішення про припинення будівництва АЕС...

А що ж у Чигирині? Можливо, союзні можновладці схаменулися й віддали борг колишній козацькій столиці, землю якої скородили бульдозерами вісімнадцять літ? Обіцяні Чигиринові шляхи, житлові будинки, школи, музеї, бібліотеки, реставрація пам'ятних історичних місць зникли з планів Міненерго як і численні їх проекти.

на дотацію в районному бюджеті немає коштів.

У жалюгідному стані музична школа, в аварійному — дитяча бібліотека, Будинок піонерів, спортивна школа, в якій культивуються лиш два види спорту — футбол і дзюдо. Де вже юним чигиринцям наслідувати звитяжних козаків, дужих мореходців. І це при тому, що в Чигирині, як з гордістю розповідав О. Найда, місцевий краєзнавець, було колись дві мореходні школи і прорубувати «вікно в Європу» Петрові І допомагало багато моряків-чигиринців, міцних, як дуби. На знаменитому броненосці «Потьомкін» теж служили козацькі нащадки. А відому пісню «Раскинулось море широко...» написав виходець з Чигирина моряк М. Предтеча.

Нині в районі на п'ять тисяч дітлахів немає жодного спортивно-оздоровчого табору. Зате є заклад, побувавши в якому найчерствіша людина зітхне з жалю: це школа-інтернат для розумово неповноцінних дітей-сиріт.

— Наш фольклорно-етнографічний гурт «Козачка»,— поділився зі мною завідуючий райвідділом культури Микола Кучман,— узяв шефство над малюками і створив там ансамбль «Козачата».

Довгий довелося пройти чигиринцям шлях, щоб овіяні козацькою славою місця, оспівані Тарасовим «тихим словом» могили стали врешті-решт державним заповідником. Сталося це майже через двадцять літ по тому, як учені козакознавці наполегливо доводили таку необхідність.

— Оце ми ступили на самісінький шпиль башти Дорошенка! — піднесено каже

цям, як колись гетьманові, святим храмом.

ТУРБОТИ наукових співробітників заповідника, а треба сказати, що там працюють люди безмежно, як і Полтавець, віддані краєзнавству,— надзвичайно широкі: від відновлення герба міста Чигирина — 5 травня 1992 року виповниться 400 літ, як йому було надано Магдебурзьке право вільного міста — до відродження рідкісного флянДрованого керамічного розпису, який був поширений на Чигиринщині.

Років зо три тому, працюючи над дисертацією «Народні промисли Черкащини», Полтавець надибав у Краківському етнографічному музеї зразки кераміки, виготовлені гончарями села Головківки Чигиринського району. Це були неперевершеної краси розписи! Оригінальність їх була ще й у тому, що миски, глечики, тикви, ринки розписані так, як більше ніде: по сирій глині і не фарбами, а кольоровою глиною. Полтавець «не спав, не їв» доти, доки не знайшов останнього нащадка знаменитих майстрів — Якова Брюховецького. Тепер біля гончаря вчаться ремеслу троє випускників художнього училища й учні сільської школи.

Але не все, що загубилося в тумані минувшини, можна повернути. «Дванадцять дзвониць і п'ять храмів вінчали в давнину Чигирин»,— це розповідь знайомого вже нам краєзнавця, колишнього лісничого, 73-річного чигиринця О. Найди. Хрестовоздвиженський собор, церкви святого Миколая, Петра, Павла, Успення і дівочий монастир безслідно канули в Лету. Тому нині, під час підготовки до 400-річчя міста й

районі ... жаль... То... радившись... лися до ... що Чигир... гетьмансь... України... невдовзі ... цу «Про ... на збереж... рії, культ... розвиток ... ної сфер... Чигири... 1990...

Однак ... порадити ... гиринцям ... шився пр... зміна гол... — форму... пістрів ві... на задній ... Але хіба ...

— Я ча... льовано г... Чигиринсь... В. Яремен... главий Чи... стями стоя... жі Дикого... від чужин... рідну ... ропу, не ... долі? А т... ботів — ... Холодний ... кий мона... колись у ... це за свя... бає вон... Хіба ми ... агітувати ... тивився й... чям до к... столиці? ...

У кожн... маю, всі ... винні вик... чуття на... шани й л...

— І ш... ся, — прод...

не одного дня, ...обхідна — такий ...пу кзакознав-... у вісімдесятих, ...ув голосу вче... ...нув в оглушли... ...них рапортах. ...завчала в них ...ина. І ось з ..., у межиріччі ...смину, захопле... ...ла преса, роз... ...ву століття — ...тужніших у Єв... ...котру приїхали ...представники ...національностей

...тий перст Мін... ...указав саме на ...ною піщані дю... ...давнім Чигири... ...не цікавило. ...айже ніхто не ...ніх запитав. ...иці, яким нао... ...гори й райсь...

...рім грянув, як ...вся фіміам на... ...убитих у пі... ...карбованців: ...що твердого па... ...проектували ...встачить.

...тували під рід... ...минуло й двох ...уркотів другий

— Втративши надію на допомогу і стільки часу, ми взялися за соціально-культурні об'єкти самотужки,— розповідає заступник голови райвиконкому В. Ключник.— Але пссудіть самі: тепер на промисловому майданчику освоюють щороку п'ять мільйонів карбованців (горе-будова, незважаючи ні на які бурі, продовжується: тепер уже «рідне» українське Міненерго перепроектовує її. На цей раз під газ).

СЬОГОДНІ в місті над Тясмином проживає близько 13 тисяч населення. Найбільше підприємство в ньому — шкіргалантерейна фабрика. Працює там 350 чоловік. Місто не газифіковане, без стічної каналізації, з розбитими шляхами. Житла чигиринці чекають по 20 років і більше. В райцентрі одна примітивна лікарня, переповнена в чотири рази, три дитячих садки, дві середні школи. Одна українська, друга — змішана, частина класів з російською мовою викладання: враховано побажання мешканців «Орбіти». Школи переповнені, і дітям доводиться ходити «у прийми». Після підвищення цін 70 відсотків школярів не харчуються в їдальнях,

...СЬКА СТОЛИЦЯ

...ь, довели уточ... ...гики, і мазуту ...елета... ...бильського гро... ...ше шість років. ...ДРЕС без зай... ...очали перепро... ...атомну елект... ...шість реакторів. ...мільйоном освою... ...льники, в один ..., у другий — ...найударнішого ...28 мільйонів! ...і людьми Чи... ...вотів, простя... ...багатого «ше... ...був зайнятий ...соснового лісу, ...виселок атомни... ..., і не поспішав ...з місцевими ... Щоправда, ...від виселку ...проклали. І кру... ...му місту по ...атомній орбіті й ...задзвонили ли... ...Чорнобиля...

...прокинулися від ...сну. Спочатку ..., а потім пись... ...омадськість Чер... ...голос про... ...АЕС у Чигирині. ...лися схвильова... ...чів науки і куль... ...ній до болю ...Олеся Гончара: ...отак — бульдо... ...торії, по святині ...тоді відступили ...Рада Міністрів ...яла рішення про ...будівництва

...Чигирині? Мож... ...можновладці ...й віддали борг ...зацькій столиці, ...скородили буль... ...сімнадцять літ? ...иринові шляхи, ...ники, школи, му... ..., реставрація ...сторичних місць ...анів Міненерго ...їх проекти.

на дотацію в районному бюджеті немає коштів.

У жалюгідному стані музична школа, в аварійному — дитяча бібліотека, Будинок піонерів, спортивна школа, в якій культивуються лиш два види спорту — футбол і дзюдо. Де вже юним чигиринцям наслідувати звитяжних козаків, дужих мореходців. І це при тому, що в Чигирині, як з гордістю розповідав О. Найда, місцевий краєзнавець, було колись дві мореходні школи і прорубувати «вікно в Європу» Петрові I допомагало багато моряків-чигиринців, міцних, як дуби. На знаменитому броненосці «Потьомкін» теж служили козацькі нащадки. А відому пісню «Раскинулось море широко...» написав виходець з Чигирина моряк М. Предтеча.

Нині в районі на п'ять тисяч дітлахів немає жодного спортивно-оздоровчого табору. Зате є заклад, побувавши в якому найчерствіша людина зітхне з жалю: це школа-інтернат для розумово неповноцінних дітей-сиріт.

— Наш фольклорно-етнографічний гурт «Козачка»,— поділився зі мною завідуючий райвідділом культури Микола Кучман,— узяв шефство над малюками і створив там ансамбль «Козачата».

Довгий довелося пройти чигиринцям шлях, щоб овіяні козацькою славою місця, оспівані Тарасовим «тихим словом» могили стали врешті-решт державним заповідником. Сталося це майже через двадцять літ по тому, як учені козакознавці наполегливо доводили таку необхідність.

— Оце ми ступили на самісінький шпиль башти Дорошенка! — піднесено каже директор Чигиринського історико-культурного заповідника В. Полтавець, палкий краєзнавець і краєлюб. («Він весь Чигирин хоче повернути у сімнадцяте століття!» — охарактеризували Василя Івановича у райвиконкомі).

— Бачте,— продовжує краєзнавець,— археологи вже відкрили частину кріпосної стіни! У ленінградських архівах мені вдалося відшукати план фортеці і всього міста XVII століття, складений шотландцем Патріком Гордоном. Тепер археологам усе буде відомо на Замковій горі до сантиметра!

Василь Іванович розповів, що і в Суботові, де працює експедиція, теж є цікаві знахідки періоду чорнолісної культури («уявляєте: це VIII—IX століття до нашої ери!»). Вже достеменно стало відомо, що батько Богдана Хмельницького, чигиринський підстароста Михайло, збудував свій маєток на місці древнього городища — археологи виявляють на замчищі все нові й нові культурні нашарування. Місце, де народився Богдан, благословенне. Тут він вибудував собі Іллінську церкву, в ній його поховали. Білокам'яна споруда збереглася до наших часів і служить суботівцям, як колись гетьманові, святим храмом.

ТУРБОТИ наукових співробітників заповідника, а треба сказати, що там працюють люди безмежно, як і Полтавець, віддані краєзнавству,— надзвичайно широкі: від відновлення герба міста Чигирина — 5 травня 1992 року виповниться 400 літ, як йому було надано Магдебурзьке право вільного міста — до відродження рідкісного фляндрованого керамічного розпису, який був поширений на Чигиринщині.

Років зо три тому, працюючи над дисертацією «Народні промисли Черкащини», Полтавець надибав у Краківському етнографічному музеї зразки кераміки, виготовлені гончарями села Головківки Чигиринського району. Це були неперевершеної краси розписи! Оригінальність їх була ще й у тому, що миски, глечики, тикви, ринки розписані так, як більше ніде: по сирій глині і не фарбами, а кольоровою глиною. Полтавець «не спав, не їв» доти, доки не знайшов останнього нащадка знаменитих майстрів — Якова Брюховецького. Тепер біля гончаря вчаться ремеслу троє випускників художнього училища й учні сільської школи.

Але не все, що загубилося в тумані минувшини, можна повернути. «Дванадцять дзвіниць і п'ять храмів вінчали в давнину Чигирин»,— це розповідь знайомого вже нам краєзнавця, колишнього лісничого, 73-річного чигиринця О. Найди. Хрестовоздвиженський собор, церкви святого Миколая, Петра, Павла, Успенія і дівочий монастир безслідно канули в Лету. Тому нині, під час підготовки до 400-річчя міста й 400-річчя з дня народження видатного українського державного й військового діяча, талановитого політика і дипломата Богдана Хмельницького (1595—1657), громадськість виношує ідею відтворення одного з храмів на Замковій горі. До благородної дії обіцяють прилучитися земляки-чигиринці з української діаспори, письменники, художники, зокрема, народний художник України Іван Гончар, який родом з Богданового краю.

ДО ЮВІЛЕЮ Черкаський обком Компартії України і виконком обласної Ради два роки тому затвердили спільні заходи, якими передбачалося виконати великий комплекс робіт по благоустрою історичних місць, спорудження в районі об'єктів соціально-культурного призначення і серед них Будинку дружби народів, музею і[illegible]оли ми[illegible]тв на Богдан[illegible]й горі. [illegible]овом, до переліку заходів нарешті ввійшли і добре відомі пропозиції вчених, які чекали свого часу добрих двадцять літ, і новонароджені — цікаві й потрібні. І все б гараздилось у розпочатій підготовці, аби громаддя задумів було під силу виконати районові й області. Але, на жаль... Тому черкащани, порадившись, уклінно звернулися до Києва і нагадали, що Чигирин прославився, як гетьманська столиця **всієї** України... У Києві почули, й невдовзі на світ Божий з'явився проект постанови уряду «Про заходи, спрямовані на збереження пам'яток історії, культури та природи і розвиток соціально-культурної сфери м. Чигирина й Чигир[illegible]ького [illegible]ону в 1990[illegible]0 ро[illegible]».

Однак недовго довелося порадіти з цього приводу чигиринцям — проект так і лишився проектом. Спочатку зміна голови уряду, згодом — формування Кабінету міністрів відсунули, очевидно, на задній план їхні турботи. Але хіба вони тільки їхні?!

— Я часто думаю,— схвильовано говорив мені голова Чигиринської районної Ради В. Яременко,— невже сивославний Чигирин, який століттями стояв форпостом на межі Дикого Поля, боронячи від чужинських орд не тільки рідну землю, а й усю Європу, не заслужив кращої долі? А тихий замріяний Суботів — Богданова колиска? Холодний Яр? Мотронинський монастир? Повірте, як колись у Тараса боліло серце за святі оці місця, так і в нас воно не знає спокою... Хіба ми повинні сьогодні агітувати уряд, щоб змилостивився й повернувся обличчям до колишньої козацької столиці?

У кожного українця, думаю, всі ці найменування повинні викликати трепетні почуття національної гордості, шани й любові.

— І ще про що міркується,— продовжував Володимир Васильович.— Щоб відродити державу, потрібно відродити історію, святощі народні. Пуповина державності України зарита в Чигирині. Хай знають народні депутати Верховної Ради, хто ще цього не знав. Наша земля є місцем народження першої в Європі парламентської системи управління. Козацькі ради були зразком для європейської демократії. За Богдана Хмельницького Україна мала всі атрибути державності: територію, військо, гроші, дипломатію, міждержавні зв'язки, національну культуру.

ВИДАТНИЙ син британського народу Кромвель писав листи Хмельницькому як рівний до рівного, і хіба вина гетьмана в тому, що через 350 літ прем'єр-міністр Англії Маргарет Тетчер скаже, що не знає такої держави — України...

Через три з половиною роки виповниться 400 літ, як послав Бог Україні Богдана Хмельницького — так говорять старі чигиринці. І не «під ювілей» просять нині вони допомоги, не під торжества. Скрізь, де довелося розмірковувати про це з людьми: у райвиконкомі, райкомі Компартії України, Заповіднику, на фабриці, в редакції місцевої газети «Чигиринські вісті», чула глибоку переконаність у тому, що не від ювілею до ювілею мусимо ми дбати про пам'ятні місця, великі імена нашого народу, а щороку, щомісяця, повсякчас. Щоб поглиблювалась історична пам'ять, підносячи волелюбний дух України, утверджувалося прагнення до державності, підмурівок якої потом і кров'ю зросили звитяжні предки. З молоком матері повинна всотувати дитина любов і шану до національних святинь, оточених батьками увагою і шаною.

Для відродження гетьманської столиці, Суботова, Холодноярських пам'яток історії, культури, природи потрібні кошти. Щонайменше 60 мільйонів карбованців — такий підрахунок спеціалістів. Це, звичайно, немало. Але коли згадати, що на абсурдний експеримент з теплоелектростанцією витрачено (і невідомо ще скільки ляже в притясминський пісок) понад 130 мільйонів, то перша цифра вже не здається завеликою. Втім, хіба є ціна добротворчій національній ідеї, спрямованій на відродження держави? Хіба є ціна любові народній? Чигирин, «святая його слава», як і Канів, повинен стати Меккою українського народу. Прагнення чигиринців Верховна Рада і уряд України повинні підтримати.

ВІДЇЖДЖАЮЧИ з Чигирина, ми з сином вирішили ще раз піднятися на Замкову гору. Чим вище йшли крутими потемнілими сходами, тим величніший краєвид відкривався вусібіч: звивиста стрічка Тясмина, Суботів, Медведівка... Перед самою вершиною мій прудконогий Богдан обігнав мене, і через мить я почула його дзвінкий захоплений голос. Гукав він від пам'ятника Богданові Хмельницькому:

— Мамо, мамо! Гетьманові звідси багато видно! Всеньку Україну!..

І це була правда.

Лідія ТИТАРЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

Черкаська область.

— Чого вдалося досягти підкомісії з питань релігії в нинішній аж дуже конфліктній ситуації? Яка взагалі програма її дій?

— Почну з програми. Історичний досвід уже засвідчив, як дорого обходиться державі вульгарно-матеріалістична легковажність у ставленні до церкви, до віруючих і духовенства. Ми поставили собі за найголовніше — повернути церкві належне місце в суспільстві, сприяти інтеграції церкви в ті новітні процеси, які відбуваються у нас в Україні. Це і культурно-національне відродження, і опіка над знедоленими, і мораль, і охорона пам'яток старовини. Ще один принциповий момент — радикальна зміна ставлення держави до церкви. У сучасних умовах, у тій державі, яка народжується в таких тяжких муках, не може мати місця ставлення до релігії, до церкви як до чогось небажаного, безперспективного чи й шкідливого.

Важлива частина нашої програми — це безумовне сприяння зближенню церков, сєбто екуменічному руховї. Ми не вважаємо, що це повинен хтось робити за якоюсь урядовою програмою, — є свої догмати, свої традиції у кожної церкви, і все, що стосується її внутрішніх проблем, — то її, і тільки її, прерогатива. Але підтримувати кожний крок однієї церкви назустріч іншій вкрай потрібно. Бачте, оцей нинішній статус України як псевдореспубліки має чітку проекцію і на церкву.

Центри ряду діючих у нас конфесій знаходяться за рубежем. І як прикрий наслідок — кожна із тих церков, які піднімаються з попелу, не завжди діє демократично, в інтересах нашої нації, нашої суверенної держави.

З перших кроків своїх ми зрозуміли: не можна воювати з вітряками, треба шукати корінь проблем. Був викликаний на засідання нашої підкомісії голова Ради в справах релігії при Раді Міністрів УРСР М. Колесник. Він сказав прямо: що його структура, його відомство є просто нижчою ланкою апарату аналогічної Ради в Москві.

Було ясно: доки ми не допоможемо стати на ноги тим громадам, які хочуть відродити свою церкву, — нічого не вийде. А для цього немає іншого шляху, як змінити сам механізм, ті важелі, які регулюють відносини церкви й держави. Хто пояснить — чому питання реєстрації релігійної громади десь в українському селі, передання їй культової споруди вирішувалося навіть не в Києві, а в Москві?

Були потрібні негайні зміни в ставленні до проблем релігійного життя на Україні, навіть чекати нового українського закону вже не можна. І наприкінці вересня минулого року з ініціативи нашої комісії був прийнятий Указ Президії Верховної Ради УРСР, яким усі повноваження щодо реєстрації громад і надання їм храмів передавалися виконавчим комітетом обласних Рад.

Що це дало? З Москви повернулися оті стоси заяв від громад автокефальної церкви, які там лежали без руху. І всі ці громади були зареєстровані. Скажімо, в нас на Івано-Франківщині зразу ж 40 відсотків усіх громад стали становити автокефальні православні. Було зареєстровано і багато громад УГКЦ у західному регіоні, а на сході України — громади Української православної церкви. Повернуто мусульманам мечеть у Криму. Ми підтримуємо право кожної національної меншості задовольнити свої релігійні потреби в своїй церкві — і за мо-

І О... І... Ч...

...вою, і за... Ми вважає... які живуть... безумовне... російський... народ —... його церкв...

— Як... міжконфес... найжорсто... майнова: ч...

— Усі... нас поки ш... жави і над... користуван... за новим... кої РСР «... вісті та ре... ції» вони... власністю... зацій. І зді... з урахуван... мади того... ставники я... дували, те... ли чи купу... немає, ска...

Мета... яльністі... атеїзм і... ними здо... ратури, ... відродж... громадя...

Поміт... стало пр... «Про св... понуємо... новім Д... ди з пит... розробк...

голо...

громади, с... чуть, так... Поки що... різним ре... селах, де... богослужін...

— Вам... ся цей вих...

— Як т... Ви розумі... тьох свящ... греко-като... яких руки... ні собакам... ли по лісі... цькували, ... сьогодні ні... тити, щоби... ворилось... служіння... мають відб... них умова... варто йти... проміси. А... чітко визн... ні структу... коли це... цес вляж... дно намул... тота — от... беруться.

Держава... храми всім... Бо то не... — будува... ва — заб... руючих. Д... комісії вд... хитромудр... недавна бу... в одне ре... наявність... споруди. Н... ня — не... єстрацію. ... завжди бу... міністрато... долю це... Уже зга... указом бу... рократичн...

...дня народження
...раїнського дер-
...ського діяча,
...політика і дип-
...на Хмельниць-
...1657), громад-
...ує ідею відтво-
... з храмів на
... До благород-
...ть прилучитися
...инці з україн-
..., письменники,
...окрема, народ-
... України Іван
...родом з Богда-

...ОВІЛЕЮ Чер-
...кий обком Ком-
...ії України і
...нком обласної
... два роки тому
...пільні заходи,
...чалося викона-
...омплекс робіт
...ю історичних
...ження в районі
...іально-культур-
...ння і серед них
...би народів, му-
... ми... тв на
...рі. ...вом, до
...одів нарешті
...бре відомі про-
...х, які чекали
...обрих двадцять
...роджені — ці-
...ні. І все б га-
...розпочатій під-
...громаддя заду-
... силу виконати

...бласті. Але, на
...черкащани, по-
...уклінно зверну-
...а і нагадали,
...прославився, як
...столиця **всієї**
...Києві почули, й
...віт Божий з'я-
... постанови уря-
...ди, спрямовані
... пам'яток істо-
... та природи і
...іально-культур-
... Чигирина й
... ...ону в
...

...довго довелося
...ого приводу чи-
...проект так і ли-
...ом. Спочатку
... уряду, згодом
...ня Кабінету мі-
...нули, очевидно,
... їхні турботи.
... тільки їхні?!

...думаю, — схви-
...ив мені голова
... районної Ради
— невже сиво-
...ин, який століт-
...рпостом на ме-
...оля, боронячи
...х орд не тіль-
...ю, а й усю Єв-
...ужив кращої
... замріяний Су-
...анова колиска?
...? Мотронинсь-
...? Повірте, як
...аса боліло сер-
...ці місця, так і
... знає спокою...
...нні сьогодні
...д, щоб змилос-
...вернувся облич-
...ньої козацької

...українця, ду-
...йменування по-
...ти трепетні по-
...льної гордості,
...і.

...о що міркуєть-
...вав Володимир

Васильович.— Щоб відродити державу, потрібно відродити історію, святощі народні. Пуповина державності України зарита в Чигирині. Хай знають народні депутати Верховної Ради, хто ще цього не знав. Наша земля є місцем народження першої в Європі парламентської системи управління. Козацькі ради були зразком для європейської демократії. За Богдана Хмельницького Україна мала всі атрибути державності: територію, військо, гроші, дипломатію, міждержавні зв'язки, національну культуру.

ВИДАТНИЙ син британського народу Кромвель писав листи Хмельницькому як рівний до рівного, і хіба вина гетьмана в тому, що через 350 літ прем'єр-міністр Англії Маргарет Тетчер скаже, що не знає такої держави — України...

Через три з половиною роки виповниться 400 літ, як послав Бог Україні Богдана Хмельницького — так говорять старі чигиринці. І не «під ювілей» просять нині вони допомоги, не під торжества. Скрізь, де довелося розмірковувати про це з людьми: у райвиконкомі, райкомі Компартії України, Заповіднику, на фабриці, в редакції місцевої газети «Чигиринські вісті», чула глибоку переконаність у тому, що не від ювілею до ювілею мусимо ми дбати про пам'ятні місця, великі імена нашого народу, а щороку, щомісяця, повсякчас. Щоб поглиблювалася історична пам'ять, підносячи волелюбний дух України, утверджувалося прагнення до державності, підмурівок якої потом і кров'ю зросили звитяжні предки. З молоком матері повинна всотувати дитина любов і шану до національних святинь, оточених батьками увагою і шаною.

Для відродження гетьманської столиці, Суботова, Холодноярських пам'яток історії, культури, природи потрібні кошти. Щонайменше 60 мільйонів карбованців — такий підрахунок спеціалістів. Це, звичайно, немало. Але коли згадати, що на абсурдний експеримент з теплоелектростанцією витрачено (і невідомо ще скільки ляже в притясминський пісок) понад 130 мільйонів, то перша цифра вже не здається завеликою. Втім, хіба є ціна добротворчій національній ідеї, спрямованій на відродження держави? Хіба є ціна любові народній? Чигирин, «святая його слава», як і Канів, повинен стати Меккою українського народу. Прагнення чигиринців Верховна Рада і уряд України повинні підтримати.

ВІДЇЖДЖАЮЧИ з Чигирина, ми з сином вирішили ще раз піднятися на Замкову гору. Чим вище йшли крутими потемнілими сходами, тим величніший краєвид відкривався вусібіч: звивиста стрічка Тясмина, Суботів, Медведівка... Перед самою вершиною мій прудконогий Богдан обігнав мене, і через мить я почула його дзвінкий захоплений голос. Гукав він від пам'ятника Богданові Хмельницькому:

— Мамо, мамо! Гетьманові звідси багато видно! Всеньку Україну!..

І це була правда.

Лідія ТИТАРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Черкаська область.

І ОСЯДЕ НАМУЛ, І ЗВЕРХУ БУДЕ ЧИСТОТА...

З інших видань: «Людина і світ»

Мета нашого часопису — через просвітницьку діяльність, пропагування наукових знань про релігію, атеїзм і вільнодумство знайомити читачів з новітніми здобутками української науки, культури, літератури, мистецтва, сприяти національно-духовному відродженню України, злагоді та співпраці всіх громадян — як віруючих, так і невіруючих.

Помітною подією в духовному житті республіки стало прийняття Верховною Радою УРСР Закону «Про свободу совісті та релігійні організації». Пропонуємо читачам «Голосу України» інтерв'ю із Зіновієм Думою — головою підкомісії Верховної Ради з питань релігії, яка доклала великої праці до розробки цього Закону.

Микола РУБАНЕЦЬ,
головний редактор журналу «Людина і світ».

— Чого вдалося досягти підкомісії з питань релігії в нинішній аж дуже конфліктній ситуації? Яка взагалі програма її дій?

— Почну з програми. Історичний досвід уже засвідчив, як дорого обходиться державі вульгарно-матеріалістична легковажність у ставленні до церкви, до віруючих і духовенства. Ми поставили собі за найголовніше — повернути церкві належне місце в суспільстві, сприяти інтеграції церкви в ті нові процеси, які відбуваються у нас в Україні. Це і культурно-національне відродження, і опіка над знедоленими, і мораль, і охорона пам'яток старовини. Ще один принциповий момент — радикальна зміна ставлення держави до церкви. У сучасних умовах, у тій державі, яка народжується в таких тяжких муках, не може мати місця ставлення до релігії, до церкви як до чогось небажаного, безперспективного чи й шкідливого.

Важлива частина нашої програми — це безумовне сприяння зближенню церков, себто екуменічному рухові. Ми не вважаємо, що це повинен хтось робити за якоюсь урядовою програмою, — є свої догмати, свої традиції у кожної церкви, і все, що стосується її внутрішніх проблем, — то її, і тільки її, прерогатива. Але підтримувати кожний крок однієї церкви назустріч іншій вкрай потрібно. Бачте, оцей нинішній статус України як псевдореспубліки має чітку проекцію і на церкву.

Центри ряду діючих у нас конфесій знаходяться за рубежем. І як прикрий наслідок — кожна із тих церков, які піднімаються з попелу, не завжди діє демократично, в інтересах нашої нації, нашої суверенної держави.

З перших кроків своїх ми зрозуміли: не можна воювати з вітряками, треба шукати корінь проблем. Був викликаний на засідання нашої підкомісії голова Ради в справах релігії при Раді Міністрів УРСР М. Колесник. Він сказав прямо: що його структура, його відомство є просто нижчою ланкою апарату аналогічної Ради в Москві.

Було ясно: доки ми не допоможемо стати на ноги тим громадам, які хочуть відродити свою церкву, — нічого не вийде. А для цього немає іншого шляху, як змінити сам механізм, ті важелі, які регулюють відносини церкви й держави. Хто пояснить — чому питання реєстрації релігійної громади десь в українському селі, передання їй культової споруди вирішувалося навіть не в Києві, а в Москві?

Були потрібні негайні зміни в ставленні до проблем релігійного життя на Україні, навіть чекати нового українського закону вже не можна. І наприкінці вересня минулого року з ініціативи нашої комісії був прийнятий Указ Президії Верховної Ради УРСР, яким усі повноваження щодо реєстрації громад і надання їм храмів передавалися виконавчим комітетом обласних Рад.

Що це дало? З Москви повернулися оті стоси заяв від громад автокефальної церкви, які там лежали без руху. І всі ці громади були зареєстровані. Скажімо, в нас на Івано-Франківщині зразу ж 40 відсотків усіх громад стали становити автокефальні православні. Було зареєстровано і багато громад УГКЦ у західному регіоні, а на сході України — громади Української православної церкви. Повернуто мусульманам мечеть у Криму. Ми підтримуємо право кожної національної меншості задовольняти свої релігійні потреби в своїй церкві — і за мовою, і за підпорядкуванням. Ми вважаємо, що росіяни, які живуть на Україні, мають безумовне право молитися в російській церкві. Поважаємо народ — маємо поважати і його церкву.

— Як відомо з хроніки міжконфесійних конфліктів найжорстокіша проблема — майнова: чий храм...

— Усі культові споруди в нас поки що є власністю держави і надаються тільки в користування громадам. А за новим Законом Української РСР «Про свободу совісті та релігійні організації» вони стають прямою власністю релігійних організацій. І здійснюватися це має з урахуванням інтересів громади того віровизнання, представники якого той храм будували, те майно виготовляли чи купували. Якщо ж уже немає, скажімо, в селі тієї громади, отоді люди як схочуть, так з храмом і буде. Поки що ми рекомендуємо різним релігійним громадам у селах, де один храм, вести богослужіння по черзі.

— Вам самому подобається цей вихід?

— Як тимчасовий — так. Ви розумієте, я знаю багатьох священиків і віруючих греко-католицької церкви, в яких руки й ноги пообкусували собаками... Вони ж правили по лісах, по ярах, їх цькували, переслідували. І сьогодні ніяк не можна допустити, щоби щось подібне повторилось з кимось. Богослужіння кожної громади мають відбуватися у нормальних умовах, заради цього варто йти на будь-які компроміси. А от коли будуть чітко визначені організаційні структури кожної церкви, коли цей бурхливий процес вляжеться, і осяде на дно намул, і зверху буде чистота — отоді люди самі розберуться.

Держава ж не побудує храми всім, хто їх потребує. Бо то не є справа держави — будувати церкви, її справа — забезпечити права віруючих. До речі, нашій підкомісії вдалося розрубати хитромудрий вузол, яким донедавна були штучно зв'язані в одне реєстрація громади і наявність у неї культової споруди. Не маєте приміщення — не маєте права на реєстрацію. Цей «аргумент» завжди був напохваті в адміністраторів, які вершили долю церков і віруючих. Уже згаданим вересневим указом було усунуто цей бюрократичний трюк — знов-таки не чекаючи, поки буде вироблено і прийнято Верховною Радою України новий Закон «Про свободу совісті та релігійні організації».

— Як на вашу думку, чи здатна релігія допомогти народові України дійти національної згоди?

— З подібним запитанням я звертався не так давно до кількох ієрархів греко-католицької церкви. І вони висловилися так: в принципі ми за те, щоб у майбутньому Українська греко-католицька церква, Українська православна церква, УАПЦ злилися в єдину церковну структуру. З особистих контактів з представниками Ватикану мені відомо, що ця позиція має там і інших прихильників. Це мені дуже імпонує. Не знаю, чи це буде швидко. Але має рацію керівництво українських греко-католиків, що для цього треба насамперед відновити втрачені позиції кожної з конфесій. А вже потім хай збирається ще один собор релігійний, і хай він вирішить, які догмати залишити, а які, можливо, обминути в інтересах єднання. Це справа віруючих, церковних діячів і нічия більше. Але я вважаю, що Українська держава має всіляко сприяти цьому екуменічному процесові.

Релігійна однорідність, звичайно, відповідає національно-державним інтересам кожної країни. Але поки що для нас — це стратегічна програма-максимум.

— Чи можете ви навести приклади мудрого виходу з міжконфесійних конфліктів?

— Є десятки прикладів, коли сільська громада вирішила: давайте ми не будемо з'ясовувати, чия віра правильніша, а вирішимо так. Де більшість — хай церква їхня буде, а де меншість — хай більшість їм допоможе, район, сільрада допоможуть, і хай будують новий храм. Отак мудро розв'язали проблему в деяких селах Долинського, Надвірнянського районів. Другий варіант — коли є в селі дві чи більше культових споруд, і віруючі погоджуються: хоч колись ці храми ставилися і освячувалися як греко-католицькі, та однаково нехай одним сьогодні користується громада УАПЦ чи УПЦ.

Слід сказати, що більше мудрості нині і в діях місцевих органів влади. Керівництво виконавчих комітетів Рад намагається звести докупи священнослужителів різних конфесій, щоб вони між собою домовилися. Але, на превеликий жаль, часто з їхніх вуст лунає тільки хула на «суперників», і це дуже гірко, бо вони ж такі брати во Христі. На конкретні миротворчі кроки не кожен з них хоче йти. Навіть коли йдеться всього тільки про почергове користування культовими спорудами.

Який вихід? Втручання держави, влади в подібні ситуації тільки зашкодить. Залишається закликати пастирів і віруючих до розважності, миролюбності, любові до ближнього.

— Політизація релігійного життя — факт незаперечний і повсюдний. Як ви оцінюєте це явище?

— Я категоричний противник того, щоб церква справляла вплив на політичне життя. Я противник і того навіть, щоби священнослужителі були членами різних партій. Це можуть собі дозволити країни, які мають давні демократичні традиції, відрегульований механізм функціонування церкви в своєму суспільстві і чіткий порядок політичної діяльності. У нас же, в наш час, коли така загальна невизначеність політична, державна, коли суспільство терзає така гостра соціально-економічна криза, я вважаю просто-таки за необхідне застерегти від клерикалізму, від ідеологізації церкви. Адже ж переважна більшість священиків, які сьогодні звертаються з амвонів до мирян, увібрали, зберегли в собі ті традиції російського православ'я, його гени. Чому Мойсей, виводячи свій народ з єгипетського полону, блукав з ним пустелею цілих сорок років? Щоб народ мав час вивільнитися від психології рабів. Це не буває враз, раптом, зненацька. Хай цей урок Святого письма і сьогодні нам послужить.

— Яким ви бачите дальший розвиток релігійної ситуації на Україні?

— Нині створені дуже сприятливі умови для розвитку релігії і церкви в нашому суспільстві. Тому релігійність, а надто у східному регіоні, безперечно, зростатиме. Не буде цей розвиток гладким і безхмарним (попри всю стабілізуючу дію нового Закону), тому що невирішеним у кожному конкретному випадку є досі те основне питання, довкола якого вирують пристрасті, — право власності на культові споруди.

Далі. Згідно з моїм баченням, у майбутньому, не такому вже далекому, екуменічний рух на Україні приведе до формування якоїсь більш універсальної і всеохоплюючої релігійної структури.

Я дуже вірю в духовну силу віруючих людей, духовенства. Дуже добре знаю, наскільки вони загартовані десятиліттями отих цькувань, переслідувань. Це виробило певну стійкість, живучість. Звідси ще один прогноз. Долаючи свої власні проблеми, церква зуміє прислужитися духовному розвиткові всього нашого суспільства, вдостоївся щирої поваги не тільки релігійних людей, а й атеїстів. Церква, віруючі, духовенство зроблять свій вагомий внесок у те, щоби правдою, добром, миром, заможністю славилася їхня земна Вітчизна. Але наскільки успішним буде цей розвиток, залежить від нашої загальнополітичної ситуації, від нашого руху до реального суверенітету України. Якщо ж ми не подолаємо зовнішні провокаційні впливи, нам буде дуже й дуже важко досягти релігійного миру. Як, утім, і будь-якого іншого миру.

Розмову вела ЛІДІЯ КОВАЛЕНКО.

Подяка

ЛЮДИНА В ГОРІ ПІЗНАЄТЬСЯ

Велике горе спіткало нашу сім'ю — 29 червня цього року на шахті «Південнодонбаська-1» загинув наш син, Пантелєєв Володимир Миколайович.

Спасибі представникам радянських і профспілкових органів, комітету держбезпеки, працівникам МВС республіки, а також працівникам обслуговвідділу і шахти «Південнодонбаська-1». Велике спасибі всім іншим людям, що допомагали нам відправити тіло загиблого сина на батьківщину і в організації похорону.

З повагою
Таїсія Павлівна і Микола Васильович ПАНТЕЛЄЄВИ.
Кисельовськ
Кемеровської області.

Читач обурюється

А КНЯЗЬКИ ЩЕ Є

У нас це стало нормою: поки людина здорова, вона потрібна всім, її люблять і поважають. А як уже стара і хвора, то нікому не потрібна. Веду мову про свого батька, він учасник війни, ветеран праці, йому вже далеко за вісімдесят. Незабаром уже рік мине з того часу, як він зліг і не підводиться зовсім. Дуже часто доводиться викликати «швидку». Буває, бігаємо по всьому Харківському масиву в пошуках таксофона, бо вони, як правило, всі несправні. Часто думаю: невже мій батько не заслужив на таку маленьку увагу з боку держави, як встановлення телефону в своїй квартирі?

Якось я звернувся з таким проханням від імені батька до начальника Дарницького вузла зв'язку. Віктор Дмитрович Саніков мені відповів, що тільки в порядку черги і коли почнуть діяти всі лінії на новій АТС, що обслуговує наш масив. Коли ж я насмілився зауважити, що будинок на сусідній вулиці, хоч і був зданий в експлуатацію пізніше від нашого, телефонізували повністю, він запитав мене, де я живу.

— Якщо у нас навіть буде можливість телефонізувати весь ваш будинок, у вашу квартиру телефон не проведуть усе одно, запам'ятайте це раз і назавжди.

Хочу запитати: доки отакі князьки будуть панувати у нашому суспільстві?

Бо по закону батько має право на першочергове встановлення телефону.

Б. СТЕПУРА.
Київ.

Думки вголос

НАГАДУЄ МЕНІ...

Чомусь нинішній рік нагадує мені рік початку Великої Вітчизняної війни. Тоді теж було багато розмов про мир і дружбу, а чим ті розмови закінчились, — відомо всьому світові. У цьому році ми теж удаємо, що не помічаємо зазіхань на територію України.

Але ж республіканська партія Чехо-Словаччини заявила, що вважає своїм програмним завданням повернення собі радянського Закарпаття. Поляки ж розглядають західноукраїнські землі як польські східні провінції, бо вони входили до складу їх держави протягом п'ятисот років. Румунія теж претендує на частину буковинської землі.

Отже, всі ці територіальні претензії до України можуть призвести її до розчленування. Ясно, що добровільно на ці поступки ніхто не піде.

У тривожний час ми живемо.

М. БАЛАБІНА.
Коломия
Івано-Франківської області.

З ПОЧАТКУ РОКУ РЕДАКЦІЯ ОДЕРЖАЛА 16.270 ЛИСТІВ

Не підтримую

ПАНСЬКА ПОШЕСТЬ

Першим у Львові назвав себе національним іменем Данило Галицький. І доки ми звали своїх князів на ім'я, — Україна була незалежною, а стали звати по-чужинськи — втратили волю. Кожен із нас має ім'я, яким нарекли його при хрещенні, без «пана» та по-батькові.

Що стосується чужородної форми звертання, то, називаючи ім'я та по батькові, ми вказуємо на родовід особи і разом з тим обмежуємо її самостійність.

Останнім часом при звертанні набуло популярності слово «пан». Чи велика це для нас честь? У пам'яті народу Західної України ще збереглися характерні риси панів-поляків: пихатість, бундючність, нахабність, зажерливість. Ще звучить відлуння слів: «Пся крев, кабане... Гони». Так зверталися пани до нас, українців. Чому ж ми волієм тепер, аби до нас зверталися неодмінно зі словом «пан», як це роблять поляки. Що, свербить шкіра за панськими різками? Якщо будемо його кликати, то він і прийде, а буде пан, то буде й раб.

Якось я поїхав до Львова, зайшов на службу до свого знайомого, який займає високу посаду. А мені секретарка й каже:

— Пане, сьогодні не прийомальний день.

— Я не пан,— відповідаю.— Я не іноземець, і ваше звернення до мене — це просто зневага.

Вона аж зашарілася від несподіванки. Дзвонить по телефону, когось запрошує: «Приходьте, пане Андрію, пане Іване, пані Ганю, пане... Приходьте всі, панове».

А я слухаю і міркую собі: як вони прийдуть, то куди ти подінешся в ошуканим світі і ким ти для них будеш, україно? Наймичкою.

До речі, слово «пан» в українській мові вживається також у значенні «нероба», тобто людина, яка цурається фізичної праці, білоручка. Вживання слів «пан» і «пані» у наш час — це анахронізм, який давно перейшов у світ смішних історій, казок, байок.

Щасливий народ, який назавжди знищив панство.

Й. ФЕДИШАК,
учитель української мови і літератури.
Червоноград
Львівської області.

НАДІНЬТЕ ОКУЛЯРИ

У Рудому Селі Володарського району на Київщині ось уже три роки не працює книжковий магазин. Закрили його під приводом ремонту. Голова райспоживспілки т. Нечипоренко через місцеву газету обіцяв, що скоро відкриють, тільки ж знаєте, скільки обіцяного чекають Щоб купити книжку, доводиться їхати за 25 кілометрів до райцентру.

А нещодавно і в райцентрі прикрили магазин «Оптика». Літнім і хворим людям, щоб придбати окуляри, рекомендують їхати до Білої Церкви. Від нашого села це за 60 кілометрів. Квиток лише в одному напрямі коштує 6 карбованців. Уявляєте, скільки коштуватимуть окуляри, якщо пощастить їх там придбати!

Люди справедливо кажуть: може, керівникам нашого району надіти окуляри, щоб уважно роздивилися, що діється навкруг?

Рима ОЛЕКСЕНКО,
ветеран праці.

ЧИ ЛЮБИТЬ МІЛІЦІЯ МАК?

За листом читача

Одного дня мешканець села Тиниці, що на Чернігівщині, О. Варчак, прийшовши додому, побачив заплакану дружину. «Що трапилося?» — запитав. — «Була міліція...» — відповіла. І вирішив Олександр Степанович написати листа. Кому? Звертається до якогось підполковника, а на конверті — адреса редакції. Відразу відчув — веселий чоловік О. Варчак. А написав про досить серйозні, хоча й спірні речі. І про те, як гусеничні трактори псують асфальтові дороги, і що гній не туди часом вивозять, і про заборону виготовлення всіх видів міндобрив, різної хімії, і що сміття викидають обабіч доріг, лісосмуг, і що він виніс з хати телевізор, бо не може дивитися трансляцію сесій парламенту. Про те, що треба дозволити вживання спиртного без обмежень, але все негативне, що вчиняється у стані сп'яніння, має зникнути з нашого життя, а це можливо, підкреслює, лише за умови повернення законів наших запорожців.

Але особливо гнівні стріли випускає О. Варчак на адресу міліції. Бо ж через неї введено заборону на перевезення пасажирів вантажним автотранспортом, у тому числі самоскидами, через неї він повинен ховатися із самогонкою, без якої на селі не прожити. Через ту міліцію й дружина плакала. А чому? Тому, що міліція сказала, щоб вирвали весь мак на городі. Олександр Степанович обурюється: «Проти картоплі є колорадський жук, проти городини — кислотні дощі, на пасіку впливають кліщі і сільськогосподарська хімія. А на мак, цей традиційний продукт українського селянина, напала міліція. Чи вона не любить пирогів з маком? Чи це найкращий спосіб боротьби з наркоманами? До того ж я щось не пригадую спеціального указу нашого уряду про те, що на городах заборонено висівати мак».

Тож мак і міліція. Два суперники. Хто кому заважає? Вирішив я з'ясувати це у начальника кримінального розшуку МВС УРСР, генерал-майора П. МЕЛЬНИКА. Чому саме в нього? Тому що в його підпорядкуванні спеціальний відділ по організації боротьби з наркоманією.

— **Петре Захаровичу, ви давно їли пироги з маком?**

— Давно (сміється), ще коли був маленьким, до нашестя наркоманії (хмурніє). Пам'ятаю, смачні були.

— **А зараз посмакували б?**

— З великим задоволенням. Але ж де того маку візьмеш?

— **Чому ж тоді міліція діє за принципом «і сам не гам, і другому не дам», доводить людей до сліз?**

— Тому що з маку олійного наркомани за спеціальною технологією добувають опіум і доводять себе й інших не тільки до сліз, а й до страшного горя, гублять здоров'я, життя. На хворих «добувачі» наркотиків заробляють великі гроші. А коли господар спробує прогнати непроханого гостя, то у відповідь може одержати ножа чи кулю. Вони ні перед чим не зупиняються. У нас є такі приклади.

— **То міліція бореться з власниками ділянок з маком чи з тими, хто зрізає вночі його головки!**

— І з першими, і з другими. Працівники міліції здійснюють контроль за виконанням указів Президій Верховних Рад СРСР і УРСР, відповідних постанов урядів Союзу і республіки, рішень місцевих органів влади, якими забороняється висівання і вирощування громадянами маку опійного. До речі, Кримінальним кодексом Української РСР незаконне висівання й вирощування маку опійного і коноплі після накладення адміністративного стягнення карається позбавленням волі на строк до трьох років чи виправними роботами на строк до двох років.

Тому працівники міліції попереджують селян з тим, щоб не вживати до них більш рішучих заходів, передбачених чинним законодавством, борються з поширенням наркоманії, її безпосередніми носіями.

— **У вас є приклади такої боротьби з наркобізнесом!**

— Є, і немало. Тільки нинішнього року в Полтавській області затримано групу з чотирьох мешканців Одеси, які на автомобілі ГАЗ-53 під виглядом заготівлі гарбузів збирали головки маку. При затриманні у них виявлено кілограм макової соломки, медичні шприци, м'ясорубку (для подрібнення головок), балон з нервовопаралітичним газом.

У групи з шести чоловік, затриманої в Чернівцях, вилучено 41 кілограм макової соломки, 23 грами маріхуани (сильно діючого наркотика), 50 грамів опію, пістолет ТТ.

Три розбійницькі напади, пов'язані з добуванням наркотичних речовин, здійснила група з семи чоловік, затриманих у Дніпропетровській області. У них виявлено 10 кілограмів макової соломки, 10 видів виробів із золота, різного майна на суму 40 тисяч карбованців.

Члени всіх цих груп, як правило, раніше засуджені, ніде не працюють.

Так що даремно ображається на міліцію ваш дописувач.

— **Яка ж ефективність боротьби міліції з цим страшним злом!**

— Воно дійсно страшне, бо наркоманія — самогубство. Вартість лікування одного хворого 12 тисяч карбованців, але й ці затрати не завжди врятовують хворих на наркоманію.

На жаль, попри зусилля працівників міліції наркоманія поширюється. Якщо в 1984 році офіційно зареєстрованих наркоманів було 24 тисячі, то в 1990 році їх стало вже 30 тисяч. Окрім того, у республіці близько 20 тисяч хворих на наркоманію. Серед них службовці, робітники і 538 селян.

— **Тож боротьбу з наркоманією потрібно посилювати, а нам з вами більше ніколи не вдасться скуштувати пирогів з маком!**

— Чому? Може, ще здасться. Не тільки міліція, всі органи влади та управління, науковці — усі ми з вами повинні повести рішучу боротьбу з наркоманією і як хворобою, і як бізнесом.

А щодо вирощування маку на селі, то хочу підкреслити: це не заборонено робити організовано колгоспам і радгоспам з відповідною охороною, зрозуміло. Наркомани і заготівельники макової соломки поповзуть туди, оскільки не втримаються, а ми могли б їх там брати...

Ще є вихід. Один з інститутів рослинництва республіки працює над виведенням сорту маку олійного без опію. Якщо це вдасться — будуть у нас з вами пироги з маком. До речі, люди на селі давно помітили вплив на організм опію і кажуть: «Не лягай спати біля коноплі й маку».

І на завершення хотів би сказати таке. Погано, що часом через необізнаність люди протиставляють міліцію народові, як це зробив автор наведеного листа.

Працював з листом О. Варчака і взяв інтерв'ю у генерал-майора Яків ГАЛЬЧЕНКО.

І. ПРОВАЛ

Два роки тому не тільки наш край, а й усю республіку сколихнула страшна звістка: неподалік траси Москва-Сімферополь на території Токмацького району Запорізької області по-звірячому вбито і спалено п'ятьох мешканців Сумської області, у тому числі 12-річного підлітка, які вертались автомашиною ВАЗ-2108 із Ялти додому. В пресі повідомлялося про арешт групи Фандюшина і проведення слідства. Місцеве міліцейське начальство відзвітувало «на гору» про вдале розкриття злочину. Влітку цього року відбувся суд над групою Фандюшина-Острогляда. У вбивстві ці люди не звинувачувались. Більше того, вони вимагали запросити журналістів і розповідали про дивні речі. Та про все по черзі.

П'ятеро вбитих — Євген Подоляка (1954 р. н.), Олександр Подоляка (1978 р. н.), Ольга Селешок (1964 р. н.), Людмила Селешок (1967 р. н.), Зоя Тесля (1962 р. н.) — обгорілі рештки їх трупів було знайдено близько 9 ранку 16 серпня 1989 року в лісосмузі.

Людей убили, машину вкрали, а ввечері, близько 22 години того ж таки 16 серпня поблизу міста Василівки місцеві жителі виявили палаючий автомобіль покійного Подоляки. З'ясувалося: після 21 години машину потерпілих, яка рухалась через Василівку в напрямку Запоріжжя, помітили працівники міліції, почали її переслідувати, але затримати не змогли. О 22 годині, як відомо, зловмисники підпалили вкрадений автомобіль, і замітаючи сліди, зникли. Ех, якби то нашим міліціонерам та більше спритності і мужності: спіймали б справжніх убивць, і справі кінець. Однак чомусь забарахлив донедавна, здавалось, надійний механізм УВС — не зуміли. Ось тут і зарита собака. Те, що почнуть городити довкола таємничого вбивства п'ятьох білопільців (небіжчики мешкали в місті Білопіллі Сумської області), — то сумні наслідки низької професійної здатності працівників карного розшуку Запоріжжя. Рятуючи честь мундира в найгірших традиціях застійних часів, городити стали таке, що не лізе ні в тин, ні в ворота.

Оскільки злочинців, які втекли машиною потерпілих поміж озброєних автоматами стражів порядку, випустили з рук, потрібно було негайно шукати бандитів, здатних на жахливе вбивство. Підозра впала на Дмитра Фандюшина, сторожа кооперативу човнового причалу в місті Дніпрорудни. На причетність до скоєного перевірялись також раніше судимі Сергій Острогляд, Леонід Січкар, Віктор Шевченко, Андрій Меркуша, раніше засуджений Сергій Панченко та Володимир Федоров. За ними значились крадіжки особистого майна громадян, пограбування магазинів тощо. Відразу ж знайшовся рятівний визначник «група Фандюшина».

Київ вимагав дій та й громадськість треба було заспокоїти. Мабуть, тому керівництво УВС не забарилось з інформацією: за фактом злодійського вбивства на трасі Москва—Сімферополь затримано групу Фандюшина. Ведеться слідство. Наскільки дозволяла компетентність, слідчі «вирахували імовірних» убивць: Фандюшин, Острогляд, Січкар, Шевченко, Панченко, Кизимов, Шалдиш. Але слідство швидко «забуксувало», справа не пішла. Звинувачувані мали алібі. Звичайно, вони — злочинці. Але презумпція невинності поширювалася на них, як і на всіх громадян. І якби працівники правоохоронних органів поставили хоча б на цьому місці крапку, ніхто б із затриманих та їхніх рідних не писав би скарги до Москви. Отже, загостримо увагу на 16 серпня.

Фандюшин перебував з 16 по 17 серпня в своєму боксі на причалі. Окрім інших осіб, це підтвердив працівник Василівського РВВС А. Котеленець.

Січкар напередодні відпочивав у пансіонаті «Хвиля» в Запоріжжі. Звідти вони разом з Кизиловим і Трохименком здійснювали «нічні рейди», грабуючи довколишні села. Вранці 16 числа здав номер черговий, до Дніпрорудни прибув автобусом о 10 годині. Наступного дня його затримали за крадіжку.

Острогляд 16 серпня був у батьків (село Скельки), після обіду поїхав у Дніпрорудну, зайшов до боксу Фандюшина, але після сварки з господарем пішов у місто. Був у знайомих дівчат. Із Січкарем ходили на відеофільм, ночували у громадянки С. Під час обшуку в Острогляда вилучено дві гільзи мисливських патронів «Байкал» 12 калібру. Та експерти встановили, що гільзи Острогляда і ті, що знайдено в машині вбитого Подоляки, випущено з різних рушниць.

Шевченка і Панченка в районі злочину не було. 14 серпня автомобілем «Волга» вони поїхали продавати дині в Курськ і перебували там по 18 серпня. Повернулись додому 19-го й дізнались про арешт Фандюшина, Острогляда та інших.

Кизимов зустрівся 15-го з громадянкою А., після відвідин кафе разом з А. і Арданевичем поїхали на берег Каховського моря, забуксували в пісках, тому залишились там ночувати.

Вранці 16-го заїхали в колгосп імені Мічуріна і повернулись в Дніпрорудну.

Шалдиш давав суперечливі свідчення. Та врешті відмовився від викладених там показань, що 16 серпня бачив Фандюшина, Острогляда, Січкаря в автомобілі ВАЗ-2108. Шалдиш заявив: «Від показань відмовляюсь категорично, оскільки на мене справляли посилений тиск і змусили свідчити».

Для переконливості потрібні були речові докази. У членів злочинної групи (всі названі вище — злодії) вилучено різне майно. Та родичі Подоляки й інших потерпілих не впізнали жодного предмета, який міг би належати вбитим. Слідством та оперативним шляхом не встановлено факту знайомства убитих з будь-ким із запідозрених у вбивстві.

Отже, версія розвалилась. Фандюшина та інших слід було притягти зовсім за інші злочини. Кримінальну справу про причетність Фандюшина та інших до вбивства 16 серпня 1989 року п'яти білопільців було припинено 1 червня 1990 року за ст. 6 п. 2 КПК УРСР.

Але справа продовжувала «висіти» на обласному УВС як не розкрита. Київ цілком резонно вимагав діяти, і тут начальник Запорізького УВС генерал-майор міліції Микола Тищенко узяв, як кажуть, віжки в свої руки. Вирішив особисто «розкрутити» діло. Він очолив разом із начальником УВС м. Запоріжжя підполковником Олександром Поляком та начальником управління карного розшуку УВС Володимиром Дорофеєвим оперативну роботу. Слідство повели підполковник Григорій Душейко та майор Віктор Слісаренко.

Отож, сам генерал веде в атаку. Але генерал повів по старому сліду. Під приціл знову взяли групу Фандюшина. Важко сказати, чи багаторічний досвід «боротьби» допоміг генералу, чи згуртованість підполковників по звинуваченню, та деякі свідки почали різко змінювати те, що говорили раніше. На жаргоні це звучить, як навішання «мокрої справи». Явище в криміналістиці зовсім не нове. Не так давно центральна преса писала про «Вітебську справу», коли за зґвалтування і вбивство жінок до в'язниці кинули непричетних, засудили до страти, а справжній маньяк продовжував свій жахливий терор. Та припустити, щоб навішали вбивство п'яти білопільців під орудою генерала міліції... Таке просто не вкладається в голові. Проте процитую матеріали прокурорської перевірки: «...Допитувана Карпова Т. А. відмовилась від показань, одержаних від неї працівниками міліції, заявивши, що дала їх у зв'язку з тим, що в березні 1990 року її несподівано викликали до УВС м. Запоріжжя, де утримували до другої години ночі і не дозволяли телефонувати додому, аби повідомити про своє місцеперебування. Погрожували посадити за лжесвідчення і приховування вбивць. Перед здійсненням опізнання їй показали фотографії.

Свідок Ковальов С. І. заявив, що змінив свої зізнання за примусом з боку працівників міліції, які погрожували заарештувати його і дружину за приховування вбивць. Частково вони свою погрозу здійснили, затримали дружину, після чого він і дав необхідні свідчення. У зв'язку з такими заявами Мадяса І. Я. і Панфілова Т. В. того ж дня були допитані слідчим прокуратури і зізнались, що їм нічого не відомо про обставини вбивства п'яти осіб, а свідчення, які начебто викривають групу Фандюшина-убивці, вони дали під впливом працівників міліції Тищенка М. В., Поляка О. В. та інших. Вони справді 24 липня готувались відмовитись від своїх показань, але названі вище співробітники міліції змусили написати заяву на ім'я прокурора області про «неможливість прийнятого рішення...».

А як вам такий факт — після чергового допиту Тищенка і Поляка свідок Панфілова намагалася викинутись із вікна приміщення УВС м. Запоріжжя.

«Операція» генерала Тищенка, як і слід було сподіватись, з тріском провалилась, документально і юридично це підтвердила судова колегія з кримінальних справ Запорізького обласного суду, яка під головуванням С. Яцуна розглянула у відкритому засіданні справу Фандюшина, Острогляда та інших (всього 11 осіб). Члени злочинної групи дістали по 3—12 років позбавлення волі, але зовсім не за вбивство 5 білопільців, а за численні крадіжки державного, особистого та громадського майна, розбійницькі напади, переховування наркотиків тощо. Той злочин так і лишився нерозкритим. Ось і напрошується висновок, а чи не тому вбивство не розкрито, що під мудрим керівництвом генерала Тищенка убивць шукали не там.

(Продовження буде).

Олександр МИХАЙЛЮТА,
власний кореспондент «Голосу України».

НАША ДОВІДКА: 2 серпня 1990 року під час «операції» генерала Тищенка начальник УВС міста Запоріжжя, підполковник Олександр Поляк видав наказ № 126 «Про заохочення співробітників УВС міськвиконкому за рахунок коштів Тимчасового комітету боротьби із злочинністю ЗА САМОВІДДАНУ РОБОТУ [підкреслення наше — прим. авт.] по розкриттю особливо тяжкого злочину — вбивства 5 чоловік — мешканців Сумської області». У ньому, зокрема, сказано, що члени оперативно-слідчої групи «...протягом 10 місяців самовіддано, без вихідних і святкових днів, працюючи по 18—20 годин на добу, встановили і викрили в цьому злочині бандитську групу Фандюшина».

По 300 карбованців отримали за «самовіддану роботу» підполковник Володимир Дорофеєв, майори Олександр Крупеня, Володимир Долматов, Олексій Мормуль та інші (усього 15 чоловік). Чи потрібні коментарі!

ДНІ НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ПРОЙДУТЬ У ЛЕЙПЦИГУ

З метою встановлення безпосередніх ділових контактів, налагодження взаємовигідного співробітництва між підприємствами України і Німеччини 23—24 жовтня в Лейпцигу пройдуть перші Дні німецько-української економіки. Про майбутню подію розповідає консул Генерального консульства ФРН у Києві Б. Гліманн.

У Німеччині добре відомий економічний потенціал України. Не випадково, на вашу республіку припадало близько 30 процентів всього товарообороту колишньої НДР з Радянським Союзом, що за нашими даними становить 5—6 мільярдів перевідних карбованців. Але через скасування розрахунків у таких карбованцях зв'язки між нашими підприємствами порушились, і це породило немало проблем. Адже, наприклад, такі галузі східних земель Німеччини як вагонобудування, сільськогосподарське машинобудування, електроніка, хімія були тісно зв'язані з Радянським Союзом, а значить і з Україною. Тому організатори Днів — Східний комітет німецької економіки, Федеральний союз німецької промисловості, Об'єднання німецьких промислово-торговельних палат, поставили завдання відновити втрачені зв'язки, але вже на основі ринкових відносин.

Координатором Днів німецько-української економіки з боку вашої республіки є Торговельно-промислова палата України.

Тому про зацікавленість взяти в них участь можна повідомити до 6 вересня по телефонах 228-09-30 і 212-33-34.

(УКРІНФОРМ).

Футбол

ЛІДЕРИ КРОКУЮТЬ В НОГУ

У тридцять четвертому турі першості СРСР з футболу серед українських команд другої ліги лідери виступали на своїх полях і, звичайно, скористалися можливістю зміцнити турнірне становище. Щоправда, не всім перемога далася легкою ціною. Наприклад, нікопольський «Колос» лише на 60-й хвилині після удару Безручка зміг взяти ворота своїх земляків з павлоградського «Шахтаря». Цей м'яч виявився єдиним у грі. Долю матчу в Охтирці також вирішив єдиний гол, який на 28 хвилині у ворота «Кривбаса» провів Липинський, причому з пенальті.

З несподіванки для господарів розпочався матч у Івано-Франківську. Гравець «Карпат» з Кам'янки-Бузької Комарницький на 12 хвилині відкрив рахунок. Але сенсації не сталося. Господарі одразу підвищили темп гри і на 45 хвилині Григорчук добився успіху. А переможний для «Прикарпаття» гол на 80 хвилині забив Русак.

У Херсоні комунарська «Сталь» лише у першому таймі витримала атаки «Кристалу». Втім, на 40 хвилині Гамула міг відкрити рахунок, але не реалізував пенальті. Та майже одразу після початку другого тайму найрезультативніший форвард господарів Максимов звільнився від опіки захисників і пробив влучно. Він же на 75 хвилині реалізував пенальті.

Цікавим був матч у Мукачевому, де зустрічалися дві закарпатські команди. Тому не дивно, що стадіон був заповнений майже вщерть. І футболісти продемонстрували цікаву гру. На радість мукачівців дебютант диктував свої умови досвідченішому «Закарпаттю» і провів три «сухих» м'ячі. Відзначилися Кухлевський (34 хвилина), Решко (78), Глеба (84).

Результати решти матчів: «Полісся» — «Дніпро» — 3:1, «Поділля» — «Зірка» — 4:1, «Темп» — «Океан» — 0:0, «Верес» — «Чайка» — 2:2, «Вагонобудівник» — «Маяк» (Очаків) — 2:0, «Автомобіліст» — СКА — 0:0, «Десна» — «Динамо» — 1:1. Матчі 35 туру відбудуться другого вересня.

Ярослав СЕРГІЄНКО.

ПРИДБАВ «ВІСЛУ»

Приватизація в Польщі набирає силу. Торкнулася вона, звісно, й спорту. Приміром, приватними стали клуби з спідвею в Зеленій Гурі й Тарнуві, футбольний клуб «Вісла» (Краків).

Господар «Вісли» тепер Петр Фойгт — відомий у Кракові бізнесмен, який був перед цим віце-президентом клубу. Щоправда, команда не стане його повною власністю і не носитиме його ім'я. І він, як пише «Пшегленд спортови», не матиме необмежених повноважень.

Але Фойгт має намір проводити з футболістами приватні бесіди, визначати їхній заробок та премії. Команда матиме свій власний рахунок, на який надходитимуть гроші за трансфери гравців, рекламу, продаж квитків на матчі.

Усі відношення між власником «Вісли» Петром Фойгтом та футболістами зафіксовані в спеціальному контракті.

Хокей

ЗА КУБОК КАНАДИ

Ми вже повідомляли про те, що в останній день серпня стартує п'ятий розиграш Кубка Канади з хокею. Збірна Радянського Союзу в Саскатуні зіграє з командою Чехо-Словаччини.

За рекомендацією тренерської ради, виконком Федерації хокею СРСР назвав імена 23 основних і двох гравців резерву, які відправляються за океан. Це — воротарі — О. Мар'їн («Спартак»), А. Трефилов, М. Шталенков (обидва — «Динамо», Москва); захисники — О. Касатонов («Нью-Джерсі Девілз»), О. Гусаров, М. Татаринов (обидва — «Квебек Нордікс»), О. Житник, І. Кравчук, В. Малахов, Д. Мотков (усі — ЦСКА), Д. Миронов («Крила Рад»), Д. Филимонов («Динамо», Москва); нападаючі — О. Андрієвський, О. Жамнов, І. Корольов, А. Ломакін, О. Семак, Р. Хайдаров (усі — «Динамо», Москва), В. Буцаєв, А. Коваленко (обидва — ЦСКА), О. Гальченюк, В. Гордіюк (обидва — «Крила Рад»), В. Козлов («Хімік»), В. Прохоров («Спартак»), Д. Христич («Вашингтон Кепітелз»).

На думку тренерів збірної В. Тихонова, В. Юрзинова та І. Дмитрієва — це найсильніші на сьогоднішній день гравці. Щоправда, у них є намір залучити до збірної і нападаючого С. Федорова з «Детройт Ред Уінгз».

І ще одна інформація: група журналістів з Москви звернулася до виконкому Федерації хокею СРСР з вимогою негайно усунути зі складу виконкому Леоніда Кравченка і позбавити його поста президента цієї організації. Треба, мабуть, наслідувати приклад парламенту РРФСР, який звільнив Л. Кравченка з посади директора Всесоюзної телерадіокомпанії за сприяння учасникам державного перевороту.

Віктор ГЕНЧУК.

ЗАПЛАНОВАНО НОВИНКУ

Нова модель розиграшу Кубка європейських чемпіонів повинна, на думку Міжнародної федерації хокею на льоду (ІІХФ), зробити ці змагання значно привабливішими. Чвертьфінальні та півфінальні матчі проводитимуться у трьох підгрупах. Потім у фінському місті Турку в двох групах виступатимуть по три клуба в кожній. І вже переможці визначать в суперечці між собою найсильнішу команду Європи. Клуби, які посядуть другі місця в групах, виборюватимуть «бронзу».

Чвертьфінальні зустрічі відбудуться 11—13 жовтня, півфінальні — 8—10 листопада, а фінальні — 26—31 грудня.

Учасники змагань. Підгрупа «А» (датське місто Хернінг): «Хернінг ІК», «Валеренген» (Норвегія), «Дурхем» (Великобританія). Підгрупа «В» (Бухарест): «Стяуа» (Бухарест, Румунія), словенська «Олімпія» (Любляна), переможець відбіркового матчу між болгарською «Славією» (Софія) та грецьким «Арісом» (Салоніки). Підгрупа «С» (Мілан, Італія): «Мілан», «Гренобль» (Франція), «Утрехт» (Нідерланди) і переможець зустрічі «Хака» (Іспанія) — «Клагенфурт» (Австрія).

Учасники півфінальних груп. Перша група (Берн, Швейцарія): «Динамо» (Москва), «Берн», команда, яка посіла перше місце у чвертьфінальній групі «В» (1 В), і колектив, який посів друге місце в підгрупі «А». Друга група (Дюссельдорф, Німеччина): ТПС (Турку, Фінляндія), «Дюссельдорф», 1С або 2С, 2В. Третя група (Утрехт або Гренобль): «Юргорден» (Стокгольм), «Дукла» (Іглава), 1С або 2С, 1А. Перша або друга команда з чвертьфінальної підгрупи «С» визначається організаторами.

Нарешті, фінальна частина змагань у Турку: першу «трійку» складуть переможці першої і третьої півфінальних груп і друга команда другої підгрупи. До другої «трійки» увійдуть переможці другої півфінальної групи і команди, які посіли другі місця в першій та третій групах.

ТАРС.

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради України

Головний редактор
Сергій ПРАВДЕНКО

Редколегія:
Олександр БІЛИК заступник головного редактора
Анатолій ГОРЛОВ перший заступник головного редактора
Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ член-кореспондент АН УРСР
Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ
Леонід САМОЙЛЕНКО заступник головного редактора
Борис СИДОРЕНКО заступник головного редактора
Анатолій СОЛОНСЬКИЙ
Віталій СУДДЯ відповідальний секретар

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:
Член редколегії — Анатолій Солонський.
Чергові редактори — Віталій Жежера, Костянтин Паришкура.
Автори макета — Анатолій Мироничев, Євген Українець.
Випусковий — Олексій Бондаренко.
Оформлення — Володимир Кисельов.
Коректори: Валентина Лукаш, Ірина Бабич, Галина Каблак, Ольга Малкіна, Євгенія Оратовська, Олена Чоповська.
Верстальники: Тетяна Балюк, Ольга Яценко, Марія Солодюк.
Лінотипісти: Наталія Позняк, Валентина Чичирко.
* * *
Комбінат друку видавництва «Радянська Україна» 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.
Індекс 60955.
Тираж 155.000
Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.
Зам. 03101671.